

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

21. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The issue 21st

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2016

Bechtold István (1927-1991) emlékének

In memory of István Bechtold

ISSN 1416-6356

ISSN 1786-2000 on-line változat

Kiadja a

***Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

I. Chernel Ornithological and Nature Conservation Society

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas County group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., honlap: www.chernelmte.extra.hu, www.fw.hu/chernelmte

dr.habil. Gyurácz József

elnök/president

Lőrincz Csilla

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

dr. Bánhidi Péter

Varga László

alelnök/vice-president

Illés Péter

dr. Kóta András

titkárhelyettes/vice-secretary

Tartalom

EGYESÜLETI ÉLET	Oldal
Visszatekintés 2016-ra	5
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Faragó Ádám, Harsányi Krisztián, Szentirmai István: Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységei 2016-ban</i>	6
MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA	
<i>Kóta András: A fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) állományfelmérése Vas megyében 2016-ban</i>	13
<i>Gyurácz József, Bánhidi Péter: Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2016-ban</i>	18
<i>Kiss Csilla, Lukács Zoltán, Winkler Dániel, Gyurácz József: A költési időszak időjárásának hatása a barátposzáta (<i>Sylvia atricapilla</i>) tömördi állományára</i>	22
<i>Kóta András: Érdekes megfigyelések Vas megyében 2016-ban</i>	25
<i>Somogyi Csaba: Madármegfigyelések a Marcal folyó Boba és Kamond közötti szakaszán</i>	32
<i>Tóth Kornél, Somogyi Csaba: Adatok a rábapatyi kavicsbánya madárfaunájához</i>	34
<i>Harsányi Krisztián: Színes gyűrűs jelölések és megkerülések Vas megyében, 2016</i>	38
<i>Harsányi Krisztián, Prommer Mátyás: Jeladós kerecsensólymok (<i>Falco cherrug</i>) Vas megyében</i>	40
<i>Tóth László: Nílusi lúd (<i>Alopochen aegyptiaca</i>) költése a Zsenyei-horgásztavon</i>	42
<i>Bándy Fruzsina: Denevérpopulációk ultrahang-detektoros felmérése az Őrségben</i>	43
<i>Mészáros Ádám: Adatok a tömördi Nagy-tó környékének szitakötő (<i>Odonata</i>) és vízibogár (<i>Coleoptera: Dytiscidae, Noteridae, Hydrophilidae, Sperchidae</i>) faunájához</i>	48
<i>Mészáros Ádám: Az ázsiai márványosposloska [<i>Halyomorpha halys</i> (Stål, 1855)] első észlelése Nyugat-Magyarországon</i>	52
<i>Keszei Balázs: Újabb adatok védett növényfajaink Vas megyei előfordulásához</i>	54
<i>Kóródi Blanka: Védett gombák a Kőszegi-hegység területén</i>	56
KRÓNIKA	
<i>Harsányi Krisztián: Bechtold István, a vonuláskutató</i>	63
<i>A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület munkájának támogatói 2016-ban</i>	65

Contents

	Pages
SOCIETYLIFE	
Looking back on 2016	5
CONSERVATION	
<i>Ádám Faragó, Krisztián Harsányi, István Szentirmai</i> : Bird protection activities by Őrség National Park Directorate in 2016	6
MONITORING ON THE FAUNA AND FLORA	
<i>András Kóta</i> : Results of the White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) monitoring project of Vas County in 2016	13
<i>József Gyurácz, Péter Bánhidi</i> : Bird Ringing at the Tömörd Bird Ringing Station in 2016	18
<i>Csilla Kiss, Zoltán Lukács, Péter Bánhidi, Péter Illés, Péter Koszorús, Sándor Kalmár, József Gyurácz</i> : Climate effects on the breeding season of the Eurasian Blackcap (<i>Sylvia atricapilla</i>) population in Tömörd	22
<i>András Kóta</i> : Avifaunistical data of the rare bird species in Vas County, 2016	25
<i>Csaba Somogyi</i> : Avifaunistical data on avifauna at the section of the Marcal river between Boba and Kamond	32
<i>Kornél Tóth, Csaba Somogyi</i> : Data on avifauna of gravel pit of Rábapaty	34
<i>Krisztián Harsányi</i> : Colour ringing of birds in Vas County, 2016	38
<i>Krisztián Harsányi, Mátyás Prommer</i> : Movements of the Saker Falcon (<i>Falco cherrug</i>) revealed by satellite tracking in Vas County	40
<i>László Tóth</i> : Breeding of Egyptian Goose (<i>Alopochen aegyptiaca</i>) at Lake Zsennye	42
<i>Fruzsina Bándy</i> : Ultrasonic bat detector survey in the Őrség region	43
<i>Ádám Mészáros</i> : Data about the dragonfly (<i>Odonata</i>) and the water beetle (<i>Coleoptera: Dytiscidae, Noteridae, Hydrophilidae, Sperchidae</i>) Fauna at the Great-lake in Tömörd and its neighborhood	48
<i>Ádám Mészáros</i> : First data of the brown marmorated stink bug [<i>Halyomorpha halys</i> (Stål, 1855)] from West-Hungary	52
<i>Balázs Keszei</i> : New data on the occurrence of three protected plant species in Vas County	54
<i>Blanka Kóródi</i> : New data on the occurrence of some protected mushroom species in Kőszeg Hills	56
CHRONICLE	
<i>Krisztián Harsányi</i> : István Bechtold, a bird migration researcher	63
Sponsors of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2016	66

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 2016-ra

Looking back on 2016

The article lists the projects in 2016. Those not mentioned in the rest of this newsletter are: general assembly in February, applications for funding.

2016. február 6-án, Kőszegen, a Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpontban rendeztük meg 29 fő részvételével az egyesület rendes évi közgyűlését. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2015. évi szakmai és pénzügyi beszámolóját, a 2016. évi munkatervét és költségvetését.

Március 18-án rendeztük meg a Madarak és Fák Napja országos vetélkedő területi fordulóját, melyen hat csapat vett részt. A versenynek a Szombathelyi Erdészeti Zrt. Saághy István Erdészeti Információs Központja adott otthont. Az év madara felhíváshoz kapcsolódva az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságával együttműködve tavasszal elindítottuk a haris-felmérési és egyéb madármonitozási programjainkat. Április 20-tól április 4-től 10-ig rendeztük meg a Tömördi Madárvárta tavaszi madárgyűrző programját. Áprilisban tizenharmadszor indítottuk el az Állandó Ráfordítású Gyűrzés (CES) madármonitoring programunkat a Tömördi Madárvártán. A Madarász Suli/Ovi programunk keretében több alkalommal rendeztünk foglalkozásokat. 2016. július 31-től november 5-ig tizenkilencedik alkalommal folyamatosan működött a Tömördi Madárvárta Actio Hungarica madárgyűrzési programja. Az NymE biológia és biológiatanár szakos hallgatói ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték.

A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárzúzóval, illetve kézi kaszálással. Október 1-2-án a Tömördi Madárvártára szervezett madármegfigyeléssel bekapcsolódtunk az Európai Madármegfigyelő Napok akcióba. Az MME 2016. évi küldöttközgyűlésén dr. Bánhidi Péter, Lőrincz Csilla, Lendvai Imre és dr. Kóta András képviselte csoportunkat.

Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, rádiókban, tévékben. A Tömördi Madárvárta tevékenységéről a Hazahúzó című turisztikai magazin szerkesztősége is riportot készített.

Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségüket és további eredményes munkát kívánunk!

A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

TERMÉSZETVÉDELEM

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság madártani tevékenységei 2016-ban

Faragó Ádám – Harsányi Krisztián – Szentirmai István

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Őriszentpéter, Siskaszer 26/A, e-mail: faragoadi@gmail.com

Á. Faragó, K. Harsányi, I. Szentirmai: Bird protection activities by Őrség National Park Directorate in 2016

Őrség National Park Directorate has conducted widespread ornithological activities in 2016, as well. We started off the year with the usual eagle survey in which more observers had participated and a larger area had been covered than ever before. Cooperation with the bird watchers of the local group of MME BirdLife Hungary has developed further this year and they informed us about the nesting of rare species several times or drew our attention to areas of conservation importance. The county-wide survey of rare and colonial nesting birds (RTM), including the Corncrake, the "Bird of the Year" has been our most important joint action. As a result, we have identified 13-15 occupied territories of Corncrakes. This year, we have checked most of the nest boxes installed for Hoopoe, the "Bird of the Year" in 2015, but none of them was occupied by the species. We have carried out a survey about Honey Buzzard in the Őrség Special Protection Area and have started mapping nesting sites of the Barn Owl and the Little Owl in the eastern part of Vas county in cooperation with the Barn Owl Foundation. The results of the latter survey will be presented in detail later. We have also participated in the Bird Atlas Programme, which is primarily carried out by volunteer bird watchers. We have received and treated 380 individuals of 54 bird species in our Bird Protection and Rescue Centre in Kőszeg.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai az előző évekhez hasonlóan 2016-ban is számos területen folytattak különféle madártani munkákat. Az év elején a szokásos saszinkronnal kezdtük, amelyen rekord számú résztvevővel minden eddiginél nagyobb területet sikerült lefedni. Az Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület helyi csoportjának civil madarászaival való együttműködés ebben az évben tovább erősödött, aminek köszönhetően több esetben ők jelezték nekünk egy-egy ritka faj fészkelését, valamint számunkra eddig teljesen ismeretlen, de természetvédelmileg jelentős területre is ráirányították a figyelmünket.

A legfontosabb közös vállalkozás a ritka és telepesen fészkelő madárfajok (RTM), és ennek részeként az év madarának választott haris teljes megyei állományának a felmérése volt. Ennek során összesen 13-15 lakott revírt azonosítottunk be. A 2015-ös év madarának, a búbosbankának kihelyezett oduk jelentős részét sikerült ellenőriznünk az idén, de költést egyikben sem tapasztaltunk. Az Őrség különleges madárvédelmi területen a darázsölyv állomány nagyságának

megállapítására szinkronszámlálást végeztünk, továbbá a megye keleti részén gyöngybaglyok és kuvikok feltérképezésébe kezdtünk bele a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány közreműködésével. Utóbbi eredményeiről majd a későbbiekben tervezünk részletesebben beszámolni, a saját vizsgálataink adatait is felhasználva. A főleg civil madarászok által végzett Madáratlasz Programban idén is részt vettünk. A kőszegi Madárvédelmi Mentőközpontban 54 madárfaj 380 egyedét láttuk el.

Sasszinkron

Az idei sasszinkronra január 15 -17. között került sor. Civilekkel kiegészülve megye szerte összesen 30 megfigyelő vett részt az akcióban. 146 db 2,5x2,5 km-es UTM négyzetet érintettünk, és 9 ragadozó faj 297 egyedét észleltük. A leggyakoribb természetesen az egerészölyv (*Buteo buteo*) volt (243 pld.), majd őt a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) követte (25 pld.). Érdekesebbek voltak a gatyás ölyv (*Buteo lagopus*), a kis sólyom (*Falco columbarius*), és a vándorsólyom (*Falco peregrinus*) 1-1 helyen való előkerülései. Sasok közül csak rétit (*Haliaeetus albicilla*) láttunk, abból összesen nyolcat.

Ritka és telepesen fészkelő madárfajok (RTM)

A ritka és telepesen fészkelő madárfajok felmérése ebben az évben a következő fajokra terjedt ki Vas megyében: fekete gólya (*Ciconia nigra*), rétisas (*Haliaeetus albicilla*), haris (*Crex crex*), gólyatöcs (*Himantopus himantopus*), gulipán (*Recurvirostra avosetta*), küszvágó csér (*Sterna hirundo*), uhu (*Bubo bubo*), gyurgyalag (*Merops apiaster*), partifecske (*Riparia riparia*), és vetési varjú (*Corvus frugilegus*). A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományáról is rendelkezünk részletes adatokkal, ám erről egy önálló cikkben (KÓTA, 2016) olvashatunk ugyanebben a lapban. A következőkben fajonként mutatjuk be a 2016-os állapotot.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): A megyében általunk eddig ismert, és egyben az Őrség különleges madárvédelmi területén belül található négy pár közül sajnos ebben az évben egyik sem költött sikeresen. Szentgotthárdon és Őriszentpéteren tavasszal megjelent egy-egy példány a revírekben, de később nem kerültek elő, és fészkelésre utaló nyomokat sem láttunk. Utóbbinál lódarázs fészkek közvetlen közelsége is közrejátszhatott a sikertelenséghez. Az ivánci pár elkezdte a költést, de mivel a fészkek leborult egy vihar során, a tojások megsemmisültek. Nádasdon semmi

jele nem volt fekete gólyának. A Rába és a Csörnöc árterében a téli és kora tavaszi intenzív bejárások ellenére sem bukkantunk fészekre. Csepregen kollégánk, míg Sorkifaludnál madarásztársunk talált egyet-egyét, ráadásul mindkét esetben sikeres volt a pár. Csepregen 2, míg Sorkifaludnál 1 fióka kelt. Ezekkel együtt tehát összesen 6 fekete gólya párról tudunk Vas megyéből. Öreg madarak megfigyelése, és erdészek beszámolóai alapján Ikervár és Rum térségében is sejthető egy revír, a Rába ártéri területein. Április elején egy csaknem egész napos szinkron keretében összesen 4 magaslati pontból kémlítettük az ártér légterét ebben a régióban, de sajnos nem láttunk egy példányt sem.

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*): Összesen öt lakott revírről van tudomásunk Vas megyében. 2016-ban a kemestaródfai (büksi) pár kivételével mindegyiknél észleltünk költésre utaló jeleket, melyek elsősorban az öreg madarak riasztásában, és a fióka/fiókák hangjelzéseiben nyilvánultak meg. Az ikervári fészekből kettő fiatal biztosan ki is repült.

Haris (*Crex crex*): A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület a mindenki számára nyitott szavazás után a 2016-os év madarának a harist választotta. Ebből az alkalomból egy egész megyére kiterjedő állományfelmérést céloztunk meg. Az MME helyi, és részben zalai csoportjának civil madarásaival együtt csaknem az összes általunk ismert, a haris számára alkalmasnak ítélt élőhelyet „lehallgattuk”. Részletes, mindenki számára egységesen követhető módszert dolgoztunk ki, majd felosztottuk a területeket. Megye-szerte összesen 27 hím harist észleltünk, melyből 9 az Őrségi Nemzeti Park határain belül szólt. Az élőhelyek és időpontok alapján feltételezhető, tényleges revírek száma 13-15 közé tehető. A bejárt foltok jelentős részét kitevő Rába és Csörnöc völgyében tapasztalt teljes hiányuk csak némiképp meglepő. 2015-ben sem került elő innen, de a megelőző évekből is csak szórványos adataink vannak. Részben a fő fészkelési szezon elejére eső kaszálások, illetve a haris által kevésbé preferált, legeltetett részek megszorodása is okolható mindezért. A Rába és Csörnöc völgyének kiterjedt, esetenként vizenyős, cserjés sávokkal határolt gyepi egyébként sem tartoznak a könnyen és viszonylag gyorsan „átnézhető” területek közé. Valószínűsíthető tehát, hogy ez a tényező is szerepet játszik a megfigyelések csekélyiségében.

Információink szerint országos szinten valamivel az átlag alatt maradt, az amúgy évente erősen változó számban megmutatkozó harisok mennyisége. Ezt a konkrét adatok tényszerű összesítését megelőzően, Vas megyei viszonylatban is érzékelti lehetett. Közvetlen, konkrét adatokkal támogatható összehasonlítási alapunk csak az elmúlt években rendszeresen nyomon követett őrségi állománnyal kapcsolatban vannak. Ennek tükrében is megerősíthető a 2016-os év „harisszegény” nyara. Az Őrségi Nemzeti Parkban, a faj szempontjából frekventált helynek minősíthető, Felsőjánosfához tartozó Zala menti kaszálókon, vagy a Szalafőn található réteken egyetlen alkalommal sem sikerült kimutatnunk a jelenlétét. A 2013-2015 közötti 10-12 revírnél csupán a felét fedeztük fel ebben az évben. A lokális, illetve nagyobb léptékű hatások megítélése, azok kivetítése az aktuális évi mennyiségre nem könnyű egy ilyen madárfaj esetében. Az általa érintett élőhelyekről, a faj szempontjából lokális szinten kiemelkedő „gócpontokról”, a jelenlét nagyságrendjeiről azonban tisztább képet kaphattunk a felmérés által.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): Vas megyében ismereteink szerint újonnan megtelepedő fajról van szó. A rábapatyi kavicsbányatavakon kb. 10 pár fészelt, változó mennyiségű fiókával. Önálló írást a területről és részletesebben a fajról ugyan ebben a számban olvashatunk (TÓTH, 2016).

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): A rábapatyi kavicsbányatavakon 1 pár nevelt fel sikeresen két fiókát. Önálló írást a területről és részletesebben a fajról ugyanebben a számban olvashatunk (TÓTH, 2016).

Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): a Püspökmolnárinál található kavicsbányató-komplexum egyik taván (Lassersberger) 1 pár, a rábapatyi, ideiglenesen üzemén kívüli bányatavakon pedig kb. 10 pár fészelt ebben az évben.

Uhu (*Bubo bubo*): Az eddig ismert négy revírből háromban biztosan jelen voltak a madarak. Kőszegen 3 fióka kelt, Cákra pedig 1 fióka került be a kőszegi madármentő telepre (felerősítése után a begyűjtés helyén szabadon engedték). A cági pár egy kissé odébb költözött, de az eddig is ismert terület közelében maradtak. Felsőcsatáron egy kotló példányt észleltek, de a további sorsa ismeretlen. Velemből

nem került elő, viszont két új helyen, Kőszeg és Csepreg közelében szólt egy-egy példány.

Gyurgyalag (*Merops apiaster*) és **partifecske** (*Riparia riparia*): A Rába Szentgotthárd és Molnasszecsőd közötti szakaszáról származó adatokat is beleszámítva összesen 52 telepről van információnk. 42 esetben talákoztunk legalább az egyik madárfajjal. A fészkelő párok számának megállapítása a telepek környékén észlelt madarak száma alapján történt, így esetenként valószínűleg alulbecsültük a tényleges mennyiséget. Gyurgyalagból 37 telepen 79 párt, míg partifecskéből 8 telepen 190 párt számoltunk. A partifecskének a Püspökmolnári mellett található kavicsbányatavak, és az Olaszfa határában lévő fennhagyott meredek partfal kínálja a legjobb lehetőséget. Újabb telepek a rábapatyi bányatavakról váltak ismertté, ahol több pontban összesen legalább 30 pár fészkel. Mind a két tárgyalt faj esetében elmondható, hogy az előző évihez képest némi erősödés tapasztalható, bár ez részben betudható az intenzívebbé vált terepi jelenlétnek is.

Vetési varjú (*Corvus frugilegus*): Az eddigieknek megfelelően áprilisi fészekszámlálás során került megállapításra a vetési varjú aktuális helyzete a megyében. A már ismert telepek ellenőrzésén felül újak keresését is megcéloltuk. Az Őrségi Nemzeti Park területéről a továbbiakban is teljesen hiányzik a faj. A telepek túlnyomó része Szombathely környékére koncentrálódik, valamint ezektől elkülönülve Szentgotthárdon van jelentősebb fészkelő állomány. A megyében 15 telepen összesen 1248 fészket számoltunk. A legnagyobb sűrűségben Táplánszentkereszten (305+102+2 fészkek), valamint Vépen (236) talákoztunk velük.

Darázsölyv-szinkron az Őrségi Nemzeti Parkban

2016-ban a fokozottan védett, és egyben Natura 2000 jelölő fajnak számító darázsölyv (*Pernis apivorus*) Őrségi Nemzeti Parkban jelenlévő állományának felmérését is megkezdtük. Az ezt megelőző, véletlenszerű terepi megfigyelésekből már körvonalazódott egy kép a területen költő párok számáról, ám ennek pontosabb megismeréséhez mindenképpen szükséges egy szinkronszámlás is. A felmérésbe a nemzeti park igazgatóság dolgozóin kívül önkéntes madarászokat is bevontunk. A territórium foglalás heteire, valamint a fiókaetetés szezónra próbáltuk időzíteni a

terepi munkát. Így a csapat tagjainak szabadidejét, és az időjárás körülményeket is figyelembe véve május 28-án, valamint bő egy hónappal később, július 2-án került sor a munkára. A szinkronszámlálás módszere szerint többen, különböző helyeken, és ugyanabban az időintervallumban végeztük a megfigyeléseket. Május 28-án összesen 7, július 2-án pedig 4-5 darázsölyvet sikerült látnunk. Előfordult, hogy egy-egy helyen többször is felbukkantak – vélhetően ugyanazok a madarak -, illetve nagyobb távolságokat is berepültek (2-3 km) mialatt követni tudtuk őket a távcsövekkel. A május végi szinkronkor nem, ám a júliusin két esetben is észleltünk nászrepülőket. Szintén kétszer láttunk egyszerre több példányt (2 + 3) is együtt repülni. Általában azonban magányosan mozogtak. A második felmérés során nem figyeltünk meg egyet sem az első szinkron észlelési pontjainak közvetlen közelében. A legkisebb távolság a két alkalomkor rögzített felbukkanási pontok között kb. 3 km lehet. A fészkelésre a nászrepülések, a madarak kiabálásai, az erdőfolt feletti alacsony keringés, valamint a zsákmányhordás alapján is következtetni lehet, de a fészkek helyének pontos behatárolását nem teszik lehetővé. Összesen három pontban, Alsószölnökön, Felsőszölnökön, és a szinkronon kívül Szócén észleltünk költésre utaló tevékenységet a szezonban. Feltételezésünk szerint azonban ennek a mennyiségnek legalább a duplája költ a területen. Terveink szerint 2017-ben ennél sokkal nagyobb ráfordítással megismételjük a felmérést.

Madáratlasz Program (MAP)

Az akció országos léptékű, de végeredményét tekintve európai szintű, így a tervek szerint 2017-ig tartó program végeztével legalább a megyei helyzetről mindenképpen szükséges lesz egy önálló, átfogó írás a Cinegébe. Ezért itt most csak az Őrségi Nemzeti Park területét érintő felmérésekről értekezünk röviden. Az nemzeti parkot nagyjából lefedő 10 db. 10x10 km-es UTM négyzeten belül összesen 50 db 2,5x2,5 km-es UTM-ből sikerült ebben az évben a program módszere szerint madártani adatokat gyűjteni, többségükből teljes fajlistával. 2016-ban a nemzeti parkban, illetve közvetlen határában minimum 146 olyan madárfaj előfordulásáról van tudomásunk, melyek bekerültek az MME MAP adatbázisába. Ebből csak egy van (kék vércse), melyet nem munkatársaink, hanem civil madarászok figyeltek meg. A 146-ból 103 faj esetében feltételezhető vagy biztosan tudható a fészkelés.

Búbosbanka odúk ellenőrzése

Az Órségi Nemzeti Park Igazgatóság és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Vas Megyei Helyi Csoportja 2015-ben programot indított annak érdekében, hogy a 2015. év madarának választott búbosbanka (*Upupa epops*) fogvatkozó megyei fészkelőállományának védelmében közös lépéseket tegyen. Ennek során összesen 56 db D odú került kihelyezésre megye szerte. A május végi-június eleji ellenőrzések alkalmával 40-et sikerült átnézni. Bankára utaló nyomot sajnos egyikben sem találtunk, ám 19-ben énekesmadarak (házi rozsdafarkúak, cinegék, mezei verebek) költöttek.

Madármentés

A kőszegi Madárvédelmi Mentőközpontba 2015 szeptemberétől 2016 szeptemberéig 54 madárfaj 380 sérült vagy elárvult egyede került be. A leggyakoribb fajok a molnárfecske (53), az egerészölyv (43) és a fekete rigó (41) voltak. A szabad életre alkalmatlan, a telepen élő és párba álló fehér gólyák tojásaiból 4 fióka jött világra, mindegyik sikeresen felcseperedett. A fenti időszakban 192 madár repatriálására került sor, ebből 17 fokozottan védett faj példánya volt (14 fehér gólya, 1 uhu, 1 gyurgyalag, 1 haris). Természetvédelmi értékük összesen 8.800.000 Ft. Ez idő alatt egy, a Chernel-kertben gondozott és egyedi jelöléssel szabadon eresztett madár került meg. A fehér gólyát 2015 őszén Csepreg környékén azonosították több alkalommal, 2016 májusban Uraiújfaluban fészkelte.

Darázsölyv (*Pernis apivorus*)

MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA

A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állományfelmérése Vas megyében 2016-ban

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., e-mail: vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Results of the White Stork (*Ciconia ciconia*) monitoring project of Vas County in 2016

In 2016, altogether 226 nests of White Stork have been recorded. 160 nests among these have been inhabited but only 117 pairs of these have brooded. In total, 272 offsprings have left their nests successfully. The average number of tended nestlings has been 2.32 of the successful parents.

„Sohasem volt olyan kevés gólyapár Vas megyében, mint 2015-ben, amióta fehér gólya fészekfelmérés van Magyarországon, azaz 1941 óta”. A Magyar Madártani Egyesület Közgyűlése utáni madártani fórumon erről számoltam be egy rövid előadás keretein belül idén februárban. Ezt a kijelentést azután tehettem meg, hogy felkutattam az összes elérhető publikációt, amikben valaha megyei felmérési eredmények szerepeltek. Ezek jelentős része nem a teljes megyét reprezentálják, azaz a valóságban a publikált számokhoz képest több pár lehetett. Sajnos 2016-ban a tavalyi rekordmínusznál is kevesebb gólya állt párba Vas megyében.

Az MME és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságának együttműködésének köszönhetően 2016-ban is sikerült a teljes megyében összeírni a fehér gólya költési adatait. Az ŐNP területén kívül eső települések felmérésének zömét 6 személy (az előző években összeállt „gólyás csapat”!) végezte el (abc-sorrendben):

Gyurácz József (7 település),
Harsányi Krisztián (19 település),
Koszorús Péter (22 település),
Kóta András (61 település),
Somogyi Csaba (18 település) és
Wéber Krisztián (26 település).

Egyes települések felméréséhez több megfigyelő adataira is szükség volt. A koordinálást, az adatok összesítését és online bevitelét (2015-höz hasonlóan) jómagam végeztem. A Nemzeti Parktól 34 gólyás település adatait kaptam meg. A

költési adatokat rövid időn belül (a megye teljes területéről) feltöltöttem az MME gólyás adatbázisába, a www.golya.mme.hu oldalra.

Röviden felvázolva az elmúlt évek tendenciáját a vasi helyzetre a lassú, de folyamatos állománycsökkenés a jellemző. Pozitív fejleményként kell viszont értelmezni, hogy 2016-ban hat új helyen épült fészkek, ami a tavalyinál több. A fészkek összesített száma sajnos ennek ellenére csökkent, mert 10 helyen pusztultak el fészkek. Az újonnan épült fészkek mindegyike villanyoszlopra készült, míg a megsemmisültek közül 4 kéményen, a többi önálló oszlopon, ill villanyoszlopon található volt. A kéményen lévő fészkek százalékos aránya így csökkent. Aki nem foglalkozik gólyafelméréssel, az felteheti magának a kérdést, hogy hogyan tud egy gólyafészkek eltűnni, hiszen az egy hatalmas építmény. Ha az idej adatokat nézzük, akkor a leggyakoribb ok az, hogy egyszerűen szétesik. Ha a fészkek nincs használatban és emiatt nincs folyamatosan felújítva, akkor az olyan, mint egy időjárásnak kitett szerves anyag kupac. Előbb-utóbb elbomlik. Meggyeskovácsi-Gyulamajorban ledőlt egy viharban a fészkes kémény, Körmenden lebontottak egy kazánkéményt, amin egy fészkek volt. Egyházashollóson valószínűleg egy kémény felújítása kapcsán szedték le a fészket és maradt az üres tartó.

A fészekadatokat továbbra is, a korábbi szokásnak megfelelően, egységes módszer szerint kezeltük. Kirepült fiókaként számoltuk azokat a fiókákat is, amelyek még kirepülés előtt kiestek a fészkekből, de a Chernel-kertbe kerültek, ahonnan egészségesen távozhattak, idén pl. Katafán járt így egy kiscigolya.

A felmérés során kiemelten figyeltünk a gólyafészkek közelében lévő veszélyes oszlopokra, vezetékekre, illetve a megdőlt fészkekre és jelentettük ezeket az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságának.

Összesen 226 fészket regisztráltak Vas megyében a felmérők, melyek közül 66 db lakatlan volt (29,2%), 160-at pedig elfoglaltak a gólyák (73,04%). A lakott fészkekben 3 helyen csak magányosan, 157 helyen párban voltak a madarak. A gólyapárok 74,5 %-a (117 pár) sikeresen költött, 25,4 %-a (40 pár) sikertelen volt. 2016-ban 272 fióka repült ki a vasi fészkekből.

A legtöbb gólyapár Bajánsenyén (8 pár), ill Körmenden (6 pár) fészkelte. Bajánsenyén 7 pár költött sikerrel, itt 15 fióka repült ki, Körmenden 5 sikeres költésből 12 fióka repült ki. Utóbbi két településen kívül az egész megyében csupán 5 településen költött 2-nél több pár: 3-3 pár Magyarlakon (3 sikeres költésből 6 fióka), Balogunyomban (1 sikeres pár, 1 fióka), Sorkifaludon (3 sikeres költésből 5 fióka), 4

pár Sárváron (3 sikeres pár, 6 fióka), 5 pár Szombathelyen (2 sikeres költésből 6 fióka).

Az összes költőpár fiókaátlag 1,73 volt, míg a sikeres párok átlagban 2,32 fiókát repítettek. Csupán egyetlen helyen, Simaságon repült csak ki 5 fióka vasi fészekből. A gólyasűrűség 4,71 volt, azaz átlagosan ennyi gólyapár költött 100 km²-ént a megyében. A legtöbb pár egységnyi területen a körmendi járásban (6,99/100km²), a legkevesebb a celldömölkiben volt (2,32/100km²).

1. Táblázat. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekadatok Vas megyében 2016-ban

Járás	Fészek -adatok	Üres fészek- tartó	Lakatlan fészek	Lakott fészek	Magá- nyos gólya (HE)	Költőpár kirepülő fiatalok nélkül (HPo)	Sikeres költőpár (HPm)
Celldömölki	37	16	10	11	0	4	7
Körmendi	87	29	14	44	1	13	30
Kőszegi	28	11	4	13	0	0	13
Sárvári	72	32	12	28	0	6	22
Szentgotthárdi	39	23	8	8	1	1	6
Szombathelyi	82	29	12	41	1	14	26
Vasvári	39	18	6	15	0	2	13
Összes:	384	158	66	160	3	40	117

Az átlagos fiókasűrűség 100km²-enként 8,15 volt. A legtöbb fehér gólya fióka egységnyi területen a tavalyi évhez hasonlóan a körmendi járásban repült ki (11,23/100km²), a legkevesebb a celldömölkiben (4,43 fióka/100km²). Érdekes tény, hogy a legalacsonyabb gólyasűrűséget mutató celldömölki járásban volt a legmagasabb a fészkenkénti fiókaátlag.

Célunk a jövőben is a szoros együttműködés a Őrségi Nemzeti Park gólyavédelemben munkálkodó szakembereivel. 2017-ben is a megye teljes felmérése a cél, szeretnénk, ha továbbra is az elmúlt években jól bevált, egységes definíciók szerint történne a fészekadatok besorolása és a költési siker meghatározása.

2. Táblázat. Gólyasűrűség és fiókasűrűség Vas megyében 2016-ban

Járások (terület)	Települ ések száma	Kirepült fiókák száma JZG	Gólyasűrűség StD (gólyapár / 100 km ²)	Fiókasűrűség (kirepült fióka / 100 km ²)
Celldömölki (474,13 km ²)	28	21	2,32	4,43
Körmendi (614,53km ²)	46	69	6,99	11,23
Kőszegi (286,45 km ²)	21	22	4,54	7,68
Sárvári (685,46 km ²)	42	52	4,08	7,59
Szentgotthárdi (255,04 km ²)	16	12	2,74	4,71
Szombathelyi (646,36 km ²)	40	62	6,19	9,59
Vasvári (374,14 km ²)	23	34	4,01	9,09
Össz. v. átlag: (3336,1 km ²)	216	272	4,71	8,15

3. Táblázat. A Vas megyei gólyafészkek (n = 226) eloszlása az aljzatok alapján 2016-ban

járások	összes fészkek	kémény + kazán-kémény	villanyoszlop	önálló oszlop	egyéb
Celldömölki	21	3 (14,3%)	16 (76,2%)	2 (9,5%)	0
Körmendi	58	16 (27,6%)	39 (67,2%)	1 (1,7%)	2 (3,4%)
Kőszegi	17	5 (29,4%)	9 (52,9%)	3 (17,6%)	0
Sárvári	40	10 (25%)	21 (52,5%)	9 (22,5%)	0
Szentgotthárdi	16	0	15 (93,8%)	1 (6,2%)	0
Szombathelyi	53	6 (11,3%)	31 (58,5%)	15 (28,3%)	1 (1,9%)
Vasvári	21	6 (28,6%)	15 (71,4%)	0	0
Összes	226	46 (20,4%)	146 (64,6%)	31 (13,7%)	3 (1,3%)

4. Táblázat. A kirepült fiókák teljes mennyiségének eloszlása fészkenként és a gólyapárok fiókaátlag 2016-ban

Járások	Fészkenként kirepült fiókák száma					az összes költőpár fiókaátlag a (JZa)	a sikeres költőpárok fiókaátlag (JZm)
	1	2	3	4	5		
Celldömölki	0	2 (28,6%)	3 (42,9%)	2 (28,6%)	0	1,9	3,0
Körmendi	4 (13,3%)	14 (46,7%)	11 (36,7%)	1 (3,3%)	0	1,60	2,3
Kőszegi	5 (38,5%)	7 (53,8%)	1 (7,7%)	0	0	1,69	1,69
Sárvári	5 (22,7%)	10 (45,4%)	2 (9,1%)	4 (18,2%)	1 (4,5%)	1,86	2,36
Szentgotthárdi	2 (33,3%)	2 (33,3%)	2 (33,3%)	0	0	1,71	2,0
Szombathelyi	4 (15,4%)	9 (34,6%)	12 (46,1%)	1 (3,8%)	0	1,55	2,38
Vasvári	2 (15,4%)	5 (38,4%)	2 (15,4%)	4 (30,8%)	0	2,27	2,62
Összes v. átlag	22 (18,8%)	49 (41,9%)	33 (28,2%)	12 (10,2%)	1 (0,8%)	1,73	2,32

5. Táblázat. Összehasonlító adatok az elmúlt évek költési sikerességéről (*2012-ben a megye csak egy részéről van pontos információnk)

	2012*	2013	2014	2015	2016
kirepült fiókák száma	(268)	460	279	321	272
gólyapárok száma	(106)	182	185	165	157
a sikeres párok aránya a gólyapárokon belül	(95,3%)	91,6%	69,9%	84,2%	74,5%
az összes pár fiókaátlag (JZa)	(2,53)	2,57	1,52	1,94	1,73
a sikeres párok fiókaátlag (JZm)	(2,65)	2,8	2,18	2,31	2,32

Köszönet azoknak, akik nagyobb területek felmérését vállalták: Gyurácz József, Harsányi Krisztián, Koszorús Péter, Somogyi Csaba és Wéber Krisztián. Köszönet illeti Faragó Ádámot, aki az Őrségi Nemzeti Park gólyás adatait szolgáltatta ehhez a felméréshez. Egy-egy város, vagy csak egy-egy fészek felmérésében segített Annár István (Rábatöttös), Csengey Judit (Söpte), Illés Péter (Kőszeg), Rába Veronika (Kőszeg, Chernel-kert). Továbbá köszönet illeti a települések lakosait, akik információkkal segítettek az adatgyűjtést.

Források:

Kóta A. 2012: Beszámoló a Magyar Madártani Egyesület Vas megyei Csoportjának 2012. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekfelméréséről. Cinege 17. 10-13.

Kóta A. 2013: Beszámoló a Magyar Madártani Egyesület Vas megyei Csoportjának 2013. évi fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fészekfelméréséről. Cinege 18. 14-18.

Kóta A. 2014: A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) helyzete Vas megyében 2014-ben. Cinege 19. 29-33.

Kóta A. 2015: Fogvatkozó fehér gólyák (*Ciconia ciconia*) Vas megyében. Cinege 20. 13-17.

Madárgyűrűzés a Tömördi Madárvártán 2016-ban

Gyurácz József¹ – Bánhidi Péter²

1. Nyugat-magyarországi Egyetem, Biológia Intézet
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyuracz.jozsef@nyme.hu
2. 9745 Meszlen, Béke u. 51., e-mail: drbanhidip@freemail.hu

J. Gyurácz, P. Bánhidi: Bird Ringing at the Tömörd Bird Ringing Station in 2016

The Constant Effort Sites (CES) program - which started in 2004 - has continued. We have ringed 203 birds of 24 species during the days of CES. In addition to the CES program, a one week-long spring bird-ringing action was organized. In total, 518 specimens of 32 species were ringed. The autumn action lasted from 31 July until 5 November. In total, 6438 specimens of 83 species were captured with 1492 recaptured individuals of 47 species. The first table shows the species and numbers of ringed birds during the CES, in spring and in autumn. These actions were very popular among laypeople.

A tavaszi madárgyűrűzés 2016. április 4-től április 10-ig tartott. 23 db 12 méter hosszú függönyhálót használtunk. 32 faj 518 példányát gyűrűztük meg és 17 faj 141 visszafogását regisztráltuk.

A következő program a tavaszi vonulási időszak végén és a fészkelési időben történő – CES (Constant Effort Site) néven ismert – vizsgálat volt. 2016. április 15. és július 15. között kilenc alkalommal végeztünk napi 6 órás gyűrűzést 13 db 12 méter hosszú függönyhálóval. A CES programban 24 faj 203 példányát gyűrűztük meg és 18 faj 76 visszafogását rögzítettük.

A nyári-őszi madárgyűrés 2016. július 31-én kezdődött és folyamatosan tartott november 5-ig, 28 db 12 méter hosszú függönyhálót használtunk. Ez volt a tizenkilencedik nyári-őszi Actio Hungarica program Tömördön. A "tavi" hálókat idén sem tudtuk a tó közepén felállítani. Helyette augusztusban a tavalyi helyre, a 3b hálótól keletre, szeptember közepétől a 18-as hálóval együtt a tó északi partján húzódó bokorfüzzel párhuzamosan, a bokorfüzes tófelöli oldalán álltak. A tavasz csapadékos, az ősz viszonylag száraz volt 2016-ban. Az őszi programban 82 faj 6438 példányát gyűrtük meg és 1492 esetben fogtuk vissza 47 faj egyedeit. Első alkalommal gyűrtük meg bakcsót (*Nycticorax nycticorax*) Tömördön. A tizenkilenc év őszi madárgyűrés programjai közül az ideiben fogtuk a legtöbb barátposzátát (*Sylvia atricapilla*) és vörösbegyét (*Erithacus rubecula*). Idén kettő külföldi gyűrés madarat fogtunk vissza a madárvártán és négy Tömördön gyűrzött madár került meg külföldre, melyeknek adatait a 2. táblázat tartalmazza. A három madárgyűrés programban gyűrzött madárfajok egyedszámát a fajok abc sorrendjében az 1. táblázat tartalmazza.

A madárvártát idén is több száz óvodás, általános és középiskolás diák, valamint egyetemi hallgató kereste fel szervezett keretek között. Az Európai Madármegfigyelő Napok alkalmából is sok látogató érkezett Tömördre. A Szombathelyi Erdészeti Zrt. közreműködésével a rétek egy részét idén is sikerült szárazúzózni, másik részét kézi és motoros kaszálással, valamint a cserjék kivágásával egyesületi tagok gondozták.

Állandó munkatárs (augusztus-november): Lukács Zoltán Pécs, PhD hallgató NymE. Gyűrűzők: dr. Bánhidi Péter Meszlen, Faragó Ádám Óriszentpéter, Góczán József Körmend, dr. Gyurác József Bük, Illés Péter Kőszeg, dr. Kalmár Sándor Sopron, Koszorús Péter Sótóny, Lukács Zoltán Pécs, dr. Németh Csaba Gyöngyösfalu, Varga László Lukácsháza.

Segítők: Baumgartner Tibor Rum, Bognár Balázs Komárom, Biró Martin Táplánszentkereszt, Cs. Tóth Ágoston Kőszegpaty, Égető János Nagykanizsa, Gaszler Bálint és Gaszler Péter Martonfa, Göncz István Nagykanizsa, Horváth Márton Táplánszentkereszt, Illés Dorottya Kőszeg, Fekete Kristóf Pellérd, Keresztes Gréta Csepreg, Kiss Csilla Sopron, Kiss Veronika Abda, Koszorús Gábor és Koszorús Veronika Sótóny, Kovács Orsolya Szombathely, Kóta Julka Szombathely, Lenczl Mihály Tárnok, Lendvai Imre Szombathely, Lepold Ágnes Kőszeg, Lepold Sámuel és Lepold Zoltán Antal Tököl,

1. Táblázat. A gyűrűzött madarak egyedszáma fajonként

Faj	Tavaszi vonulás 2015. IV.2 – 10.	CES IV.18 – VII.11.	Őszi vonulás 2015. VII. 31 – XI. 5.
1. Bakcsó (<i>N. nycticorax</i>)	-	-	1
2. Barátcinege (<i>P. palustris</i>)	-	3	10
3. Barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	179	35	1671
4. Cigánycsuk (<i>S. rubicola</i>)	-	-	1
5. Citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	47	2	188
6. Cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	-	-	31
7. Csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	4
8. Csilpcsalpüzike (<i>Ph. collybita</i>)	71	23	426
9. Csíz (<i>C. spinus</i>)	-	-	2
10. Csuszka (<i>S. europaea</i>)	1	3	6
11. Erdei fülesbagoly (<i>A. otus</i>)	-	-	1
12. Erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	8	5	51
13. Erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	-	-	12
14. Erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	3	-	106
15. Énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	-	5	15
16. Énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	6	15	157
17. Fácán (<i>Ph. colchicus</i>)	-	-	1
18. Fekete harkály (<i>D. martius</i>)	-	-	2
19. Fekete rigó (<i>T. merula</i>)	8	10	697
20. Fenyőpinty (<i>F. montifringilla</i>)	-	-	1
21. Fenyőrigó (<i>T. pilaris</i>)	-	-	8
22. Fenyvescinege (<i>P. ater</i>)	-	-	2
23. Fitiszfüzike (<i>Ph. trochilus</i>)	15	1	33
24. Foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	-	1	64
25. Függőcinege (<i>R. pendulinus</i>)	-	-	1
26. Fülemlé (<i>L. megarhynchos</i>)	1	3	7
27. Fülemlésitke (<i>A. melanopogon</i>)	-	-	1
28. Füstifecske (<i>H. rustica</i>)	-	-	13
29. Fűrj (<i>C. coturnix</i>)	-	-	1
30. Guvat (<i>R. aquaticus</i>)	-	-	4
31. Hamvas küllő (<i>P. canus</i>)	-	-	1
32. Házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	1	-	13
33. Hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	1	4	5
34. Jégmadár (<i>A. atthis</i>)	-	1	1
35. Karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	1
36. Karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	-	4	9
37. Kenderike (<i>C. cannabina</i>)	-	-	1
38. Kerti geze (<i>H. icterina</i>)	-	1	10
39. Kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	-	3	44
40. Kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	1	-	8
41. Kékbegy (<i>L. svecica</i>)	-	-	1
42. Kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	15	20	141
43. Kis fakopáncs (<i>D. minor</i>)	-	-	4
44. Kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	18	8	94
45. Kis vízicsibe (<i>P. parva</i>)	-	-	1
46. Kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	12	4	48
47. Közép fakopáncs (<i>D. medius</i>)	-	-	3
48. Léprigó (<i>T. viscivorus</i>)	1	-	1
49. Meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	4	3	15
50. Mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	1	2	48
51. Mezei veréb (<i>Pas. montanus</i>)	-	1	35

52. Nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	-	-	3
53. Nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	1	-	59
54. Nádi tücsökmadár (<i>L. luscinoides</i>)	-	-	2
55. Nagy fakopáncs (<i>D. major</i>)	1	-	7
56. Nagy fülemüle (<i>L. luscinia</i>)	-	-	4
57. Nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	2
58. Nyaktekercs (<i>J. torquilla</i>)	1	2	19
59. Ökörszem (<i>T. troglodytes</i>)	3	-	88
60. Örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	1	-	9
61. Ózlapó (<i>Ae. caudatus</i>)	1	2	44
62. Pettyes vízicsibe (<i>P. porzana</i>)	-	-	1
63. Réti pityer (<i>A. pratensis</i>)	-	-	3
64. Réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	-	-	7
65. Rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	-	-	9
66. Sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	2	-	238
67. Sárgarigó (<i>O. oriolus</i>)	-	1	-
68. Sárszalonna (<i>G. gallinago</i>)	-	-	2
69. Seregély (<i>S. vulgaris</i>)	-	-	188
70. Sisegő fűzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	-	10
71. Sordély (<i>E. calandra</i>)	-	-	2
72. Süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	24
73. Szajkó (<i>G. glandarius</i>)	1	-	3
74. Széncinege (<i>P. major</i>)	9	14	141
75. Szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	3	-	20
76. Szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	-	5	29
77. Tengelic (<i>C. carduelis</i>)	17	-	2
78. Törpegém (<i>I. minutus</i>)	-	-	1
79. Tövisszűrő gébics (<i>L. collurio</i>)	-	2	30
80. Tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapilla</i>)	2	-	46
81. Vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	83	20	1195
82. Zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	5
83. Zöldike (<i>C. chloris</i>)	-	-	244
Összesen	518	203	6438

2. Táblázat. Tömördön megkerült és külföldön gyűrzött madár adatai. AH = Actio Hungarica, Gy = gyűrzés helye, M = megkerülés helye, 1 = 1. évében lévő madár, 2 = 2. évében lévő madár, 1+ = 1 évnél idősebb madár, 2+ = 2 évnél idősebb madár, F = fejlett, H = hím, T = tojó

Faj EURING Kód	Gy/ M	Kor/ Ivar	Dátum	Hely	Koo.	Távolság km	Gyűrző
Fűrj COTCOT	Gy	1/-	2016.08.09	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	293	Illés Péter
	M	1/-	2016.08.25	Domaljevac Bosznia- Hercegovina	45°4'N 18°35'E		
Jégmadár ALCATT	Gy	1/-	2016.06.28	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	135	Illés Péter
	M	1/-	2016.07.07	Medvedce Szlovénia	46°21'N 15°40'E		
Nagy fülemüle LUSLUS	Gy	1/-	2015.09.25	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	972	Koszorús Péter
	M	2/-	2016.05.22	Blekinge Svédország	56°50'N 15°51'E		
Vörösbegy ERIRUB	Gy	1/-	2011.10.23	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E	97	Lukács Zoltán
	M	2+/-	2016.11.27	Bécs Ausztria	48°13'N 16°29'E		

Vörösbegy ERIRUB	Gy	1/-	2013.09.26	Myscowa Lengyelország	49°31'N 21°32'E	433	Varga László
	M	1+/-	2016.10.01	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		
Nádi tűcsökmadár LOCLUS	Gy	1/-	2016.08.07	Zehun Csehország	50°08'N 15°17'E	325	Lukács Zoltán
	M	1/-	2016.09.14	Tömörd (AH)	47°21'N 16°40'E		

Lovász Lilla St. Louis, Lőrincz Csilla Szombathely, Mészáros Gábor Pázmándfalu, Molnár György és Molnár András Győr, Monostori Aurél, Orbán Lili Zalaegerszeg, Pintér Karolin Kőszeg, Riba Krisztina Sopron, Ruff Andrea Szombathely, Sági Sándor Kémence, Szegvári Krisztián Szombathely, Tatai Sándor Tárnokréti, Teke Nándor Szombathely, Tomor Ádám Győr, Tóth Bence Táplánszentkereszt, Tóth Gyula Szombathely, Tóth Kornél Csénye, Vörös Norbert Szombathely.

Köszönjük önzetlen munkáját mindazoknak, akik gyűrűzőként vagy segítőként sokat tettek a madárgyűrűzési programok sikeres lebonyolításáért.

A költési időszak időjárásának hatása a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) tömördi állományára

Kiss Csilla¹ - Lukács Zoltán¹ - Bánhidi Péter³ - Illés Péter³ - Koszorús Péter³ - Kalmár Sándor² - Winkler Dániel¹ - Gyurácz József²

1. Nyugat-magyarországi Egyetem, Vadgazdálkodási Gerinces Állattani és Intézet
9400 Sopron, Ady E. u. 5.
2. Nyugat-magyarországi Egyetem, Természettudományi és Műszaki kar
9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
3. Chernel István MTE, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.

Cs. Kiss, Z. Lukács, P. Bánhidi, P. Illés, P. Koszorús, S. Kalmár, J. Gyurácz: Climate effects on the breeding season of the Eurasian Blackcap (*Sylvia atricapilla*) population in Tömörd

The relationship among the temperature, the precipitation of the breeding season's months, and the annual proportions of the first year birds such as the indicators of the breeding success were examined by linear regression. The results of our study have shown that the high April temperature has been favourable for the breeding of the partial and the short-distance migrant Eurasian Blackcap.

A Tömördi Madárvártán 2004 és 2016 között, CES programban gyűjtött adatsor alapján a barátposzták (*Sylvia atricapilla*) fogásszáma, illetve költési sikere és a költési időszak hónapjainak időjárása között kerestünk kapcsolatot. Az időjárás elemekből a havi középhőmérsékletet, a minimum, maximum hőmérsékletet és a csapadékösszeget emeltük ki. A produktivitást a fiatal és öreg egyedek számából

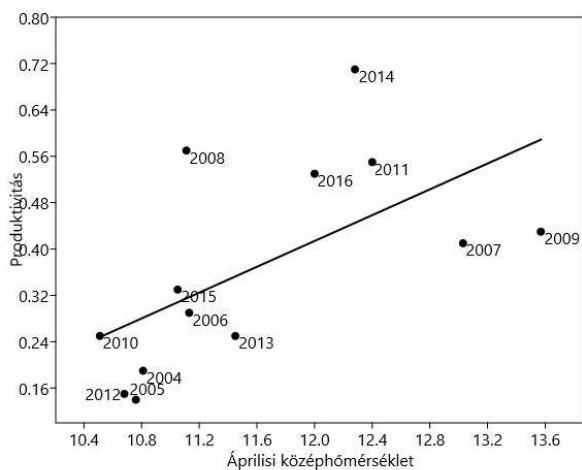
származtattuk ($juv/(juv+ad)$). A statisztikai számításokat a PAST programmal végeztük.

1. Táblázat: A barátposzták fogására vonatkozó adatok

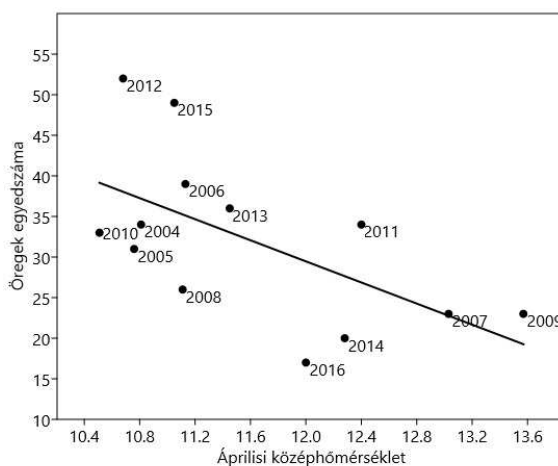
	fiatalok egyedszáma	öreges egyedszáma	összes fogás	Hímek egyedszáma	Tojók egyedszáma	Produktívias
2004	8	34	42	15	19	0,19
2005	5	31	36	15	16	0,14
2006	16	39	55	12	27	0,29
2007	16	23	39	16	7	0,41
2008	35	26	61	14	12	0,57
2009	17	23	40	12	11	0,43
2010	11	33	44	13	20	0,25
2011	41	34	75	17	17	0,55
2012	9	52	61	22	30	0,15
2013	12	36	48	14	22	0,25
2014	48	20	68	9	11	0,71
2015	24	49	73	20	29	0,33
2016	19	17	36	8	9	0,53

A vizsgált 13 év alatt összesen 678 egyedot fogtunk meg költési időszakban, évente változó egyedszámmal (1. táblázat). Sem a befogott fiatal és öreg madarak mennyisége, sem a produktívias nem mutat szignifikáns növekvő trendet a vizsgált időszakban. Az évenkénti fiatalok és öreges egyedszáma között nem találtunk összefüggést, míg a befogott öreg madarak száma és a produktívias között erős-közepes, szignifikáns negatív ($r = -0,64$; $p = 0,02$) míg a hímek és tojók száma között pozitív korreláció van ($r = 0,61$; $p = 0,03$).

A vizsgált időjárás elemekben erős szignifikáns trendet nem tudtunk kimutatni. Enyhe változás tapasztalható a májusi és júniusi csapadékösszegben. Májusban enyhe növekedést ($r = 0,57$; $p = 0,05$), júniusban pedig enyhe csökkenést mutattunk ki

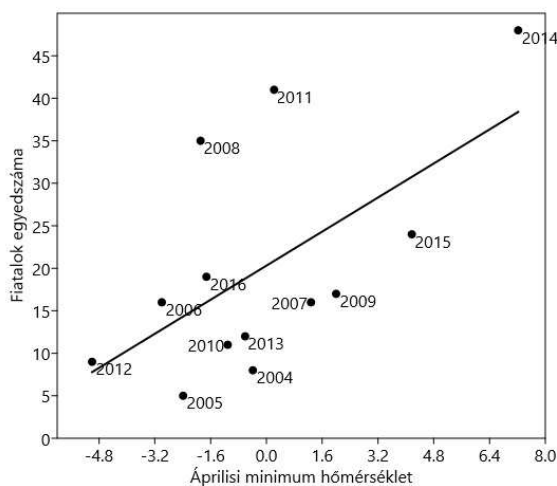
1. ábra. A produktívias és az áprilisi középhőmérséklet kapcsolata

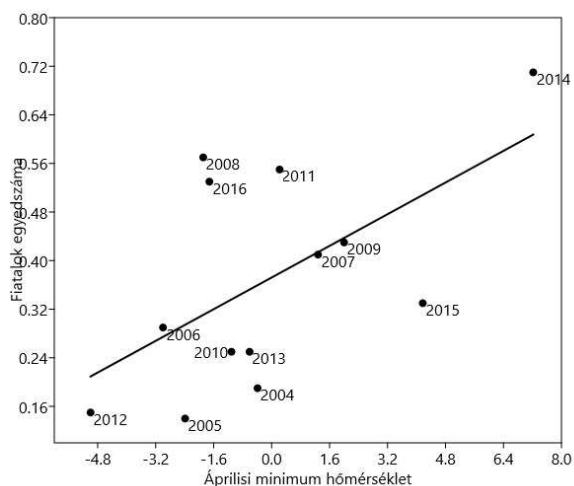
2. ábra. Az öreg madarak és az áprilisi középhőmérséklet kapcsolata

($r = -0,49$; $p = 0,11$). Az áprilisi középhőmérséklet és fiatalok éves fogása között nincs ($r = 0,38$; $p = 0,20$), míg az áprilisi középhőmérséklet és a produktivitás között (1. ábra) van szignifikáns pozitív kapcsolat ($r = 0,60$, $p = 0,03$). Az áprilisi középhőmérséklet és az öreg madarak éves fogása között (2. ábra) erős negatív korreláció van ($r = -0,60$; $p = 0,03$).

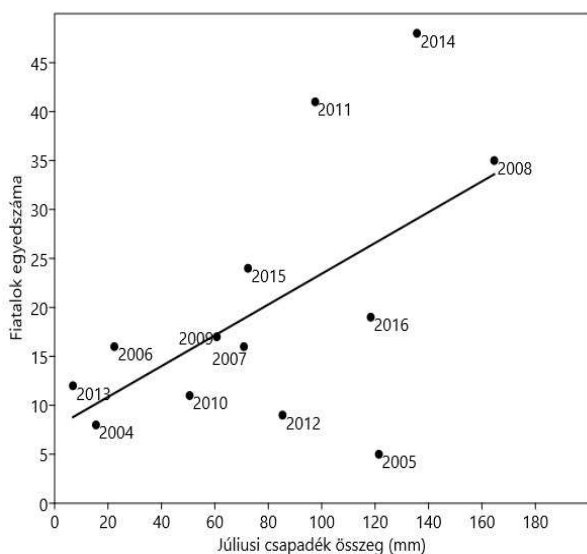
Az áprilisi minimum hőmérséklet pedig a középhőmérséklettel szemben a fiatal egyedekre ($r = 0,60$; $p = 0,03$) és a produktivitásra ($r = 0,58$; $p = 0,03$) gyakorol hatást (3. és 4. ábra).

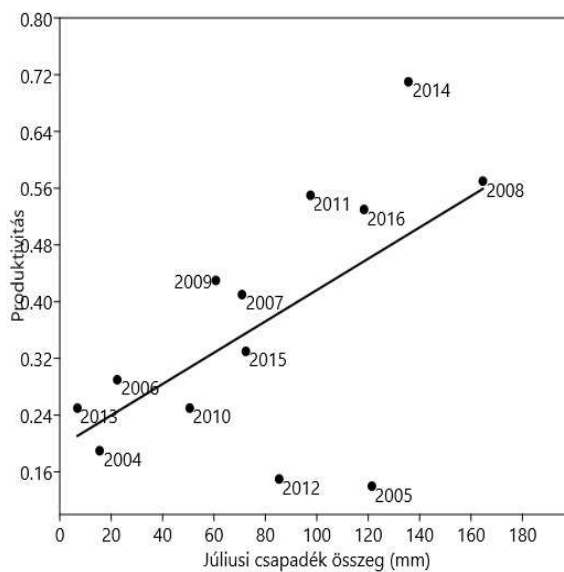
3. ábra. Az áprilisi minimum hőmérséklet és a fiatalok kapcsolata

4. ábra. Az áprilisi minimum hőmérséklet és a produktivitás kapcsolata

5. ábra. júliusi csapadékösszeg és a fiatalok kapcsolata

6. ábra. júliusi csapadékösszeg és a produktivitás kapcsolata

A májusi és júniusi időjárási adatok, és a barátposztáták adatai között semmilyen kapcsolatot nem találtunk. Júliusi adatokban is csak a csapadékösszegek és a fiatal madarak ($r= 0,57$; $p= 0,04$), valamint a csapadékösszeg és a produktivitás ($r= 0,59$; $p= 0,03$) között mutatható ki korreláció (5. és 6. ábra).

A hűvös tavaszai időjárás késlelteti az öreg madarak költőterületre érkezését is, ez lehet egyik oka annak, hogy hűvösebb április esetén több az éves fogás. A fészkelő öreg madarak nagyobb éves fogása esetén kisebb a produktivitás, ami sűrűségfüggő populációszabályozásra utal. Több fészkelő madár viszonylag kevesebb fiókat tud felnevelni a megnövekvő intrapopulációs forráskompetíció miatt. A sűrűség-független és sűrűségfüggő populáció-szabályozás következtében a fiatal és öreg madarak éves fogásának nem szignifikáns növekedése alapján a barátposztáta vizsgált populációit stabilnak minősíthetjük.

Érdekes megfigyelések Vas megyében 2016-ban

Kóta András

9700 Szombathely, 11-es Huszár út 126., e-mail: vasimadarasz@gmail.com

A. Kóta: Avifaunistical data of the rare bird species in Vas County, 2016

The report presents the most interesting data from the season 21 November 2015 and 20 November 2016. Brant Goose and Barnacle Goose were observed for the first time in Vas County in 2016.

A megyében ritkán előforduló madárfajok megfigyelési adatainak rendszerezett gyűjtése az elmúlt években kialakított rendszerben 2016-ban is folytatódott. Alábbi dolgozatomban ismertetem 2015. november 21. és 2016. november 20. között megfigyelt megyei ritkaságokat, mely adatok elsősorban a következő madarászoknak köszönhetőek (abc-sorrendben): Faragó Ádám, Harsányi Krisztián, Heincz Miklós, Kelemen Tibor, Kis Pál, Kóta András, Kovács László, Somogyi Csaba, Tóth Kornél, Tóth László és Vasuta Gábor. Az adatokat kiegészítettem a www.birding.hu madártani honlap és adatbázis adataival és egyéb szóbeli közlések nyomán szerzett információkkal.

A legritkább madárfajok esetében a Cinege 15. számában megjelent „**VAS MEGYE MADARAINAK NÉVJEGYZÉKE**” által rendszerezett adatok alapján adtam

meg a megfigyelések számát, figyelembe véve a Névjegyzék lezárása után a megyében előkerült, számomra ismertté vált adatokat is.

A vizsgált időszakban öt leírandó madárfaj került elő a megyében: vándorfüzike, karmazsinpirók, fekete sas, havasi sarlósfecske és a berki veréb. A korábbi gyakorlatnak megfelelően ezek közül azokat az adatokat, amelyeket csak egy megfigyelő látott és nincs bizonyító fotó, egyelőre nem szerepeltetjük a listában. Ezek a vándorfüzike (két terepi megfigyelés), a havasi sarlósfecske és a berki veréb. Karmazsinpirókok a „szokásos” helyen, az Abért-tó környékén idén is tartósan jelen voltak, május 16-tól kezdve több mint 2 hónapig legalább 2 hím madár jelen volt a területen, számos megfigyelő látta és fotózta őket. A fekete sast csupán egy megfigyelő látta, de kiváló fotó készült, így utóbbi két fajnál megelőlegezhető a hitelesítésük. A többi fajnál megvárjuk a Nomenclator Bizottság döntését. Az előzetes várakozásoknak megfelelően Illés Péter által 2014. augusztus 15-én gyűrzött berki nádiposzáta (*Acrocephalus dumetorum*) adata hitelesítve lett a MME NB által is, így hivatalosan is bekerült a magyar Névjegyzékbe. A nagy pirók (*Pinicola enucleator*) 1928-as, a havasi csóka (*Pyrrhocorax graculus*) 1933-as és a kékfarkú (*Tarsiger cyanurus*) 2010-es adata után a berki nádiposzáta a negyedik faj, amelyik Vas megyében lett megfigyelve és hitelesítve először az országban.

Két új fajjal gazdagodott 2016-ban Vas megye madárvilága: az örvös lúd és az apácalúd (két régen várt libafaj!) került elő a tél folyamán a Marcal-medencében. Kiemelkedő az ezüstsirály (egy öreg, téli ruhás, mely fotóval dokumentált) előfordulása 2015 decemberében a szombathelyi Csónakázó-tavon. A Névjegyzék szerint egyszer volt már ezüstsirály a megyében 1986-ban. Annak idején azonban még minden nagysirály ezüstsirály volt, nem is nagyon volt irodalom arra, hogy biztonsággal el lehessen különíteni a sztyeppi és a sárgalábú sirálytól. További utánjárás és információgyűjtés szükséges az akkori megfigyelés körülményeiről, hogy tisztázzuk azt a kérdést, hogy valóban az akkori ezüstsirály É-Európában élő alfaja volt-e megfigyelve, vagy csupán egy „valamilyen” nagysirály. Üstökösgémből és fakó rétihéjából is három adat gyűlt össze, ami szintén példa nélküli, hiszen mindkét fajból korábban csupán 2-2 megfigyelése volt valaha. A 2016-os év további érdekessége, hogy számos ritka ragadozót és partimadarat figyeltünk meg a megyében. Kígyászölyvet tudomásunk szerint Chernel István óta nem látott senki a megyében, így 101 év kihagyás után bukkant fel újra az őszi vonuláson. Fekete sásról Chernel azt írta, hogy ”Többször előfordul s ritkább fészkelőink közé tartozik.”

Azóta viszont csupán 1981-ben figyeltek meg Kőszegen egy pld.-t, ill. volt egy el nem fogadott megfigyelése 2012-ből. Az biztos, hogy sohasem készült még fotó se fekete sasról se kígyászölyvről Vasban. Mint ahogy előbb is említettem, a fakó rétihéja három helyen is távcsöveink elé került. A vizsgált időszakban 5 helyen láttak vörös kányát. Február 11 - március 13. között rendszeresen megfigyelhető volt maximum 2 madár Sárvár mellett. Úgy tűnik, hogy egyre stabilabb a vasi telelő állománya a gatyás ölyvnek (vagy csak egyre többen figyelik az ölyveket). Hét különböző helyről vannak megfigyelések. Ebből 4 helyen (Ikervár, Zsédeny/Rábapaty, Csepreg/Bük, gyöngyöshermáni tavak táplánszentkereszti része) a madarak hosszabb ideig, esetenként több hétig tartózkodtak. A megyében kifejezetten ritka békászó sas, parlagi sas és pusztai ölyv is előkerült 1-1 alkalommal. Soha korábban nem volt olyan év, amikor 5 partfutófajt regisztráltak volna Vas megyében (havasi, sarlós, sarki, Temminck és apró). Ezek közül sarki partfutó 1992 óta, sarlós partfutó pedig 2009 óta nem bukkant fel erre felé.

A rendelkezésemre álló adatok szerint 2016. január 1 - november 20. között 226 faj fordult elő hitelesített módon Vas megyében. A 2016-os adatok között nem szerepel a vándorfüzike és a havasi sarlósfecske. Összehasonlításképpen 2014-ben ez a fajsám 218, míg 2015-ben 226 volt.

Ismereteink szerint eddig 10-nél kevesebb alkalommal megfigyelt, kiemelkedő ritkaságok listája a vizsgált időszakból (a latin név után az egyes fajok valaha volt, összesített megfigyeléseinek sorszámja):

- az apácalúd (*Branta leucopsis*) 1.;
- az örvös lúd (*Branta bernicla*) 1.;
- a fekete sas (*Aquila clanga*) 2.;
- az ezüstsirály (*Larus argentatus*) 2.;
- a sarki partfutó (*Calidris canutus*) 3.;
- az üstökös-gém (*Ardeola ralloides*) 3.-5.;
- a fakó rétihéja (*Circus macrourus*) 3.-5.;
- a tavi cankó (*Tringa stagnatilis*) 5.;
- az ezüstlile (*Pluvialis squatarola*) 4.-5.;
- a szerecsensirály (*Larus melanocephalus*) 5.;
- a pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) 6.;
- a kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) 6.;
- az apró partfutó (*Calidris minuta*) 8.-10.;

a parti lile (*Charadrius hiaticula*) 8.-10.;

a sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*) 9.-10.

Részletes lista azokról a madárfajokról, amelyekről legfeljebb 3 megfigyelés gyűlt össze 2015. november 21. és 2016. november 20. között:

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*)

2015 november 15- 2016 március 26. között folyamatosan jelen volt a faj Rábapaty és Zsédény határában egy új kavicsbányatavon, ill. szántóföldön november 22-ig 4 ad pld., utána 2 ad pld. (Tóth Kornél és sokan mások).

Apácalúd (*Branta leucopsis*)

Február 22. Celldömölk, belvív 1 pld. (Kóta András)

Örvös lúd (*Branta bernicla*)

Január 21. Duka, Mosó-árok melletti kukorica tarló és vetés 1 pld. (Vasuta Gábor)

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*)

Április 17. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad hím pld. (Tóth Kornél)

Június 22. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Harsányi Krisztián, Tóth Kornél és Somogyi Csaba)

Október 30.- november 13. Rábapaty, kavicsbánya 1 ad tojó pld. (Tóth Kornél és többen mások)

Üstökösreçe (*Netta rufina*)

Március 10. Szombathely, Csónakázó-tó 1 hím pld. (Kovács László és Szőke Viktória)

Március 31. Püspökmolnári, kavicsbányató 1 ad hím pld. (Kóta András)

Október 29. Püspökmolnári, kavicsbányató 1 ad hím pld. (Kis Pál)

Sarki búvár (*Gavia arctica*)

Október 27-31. a gyöngyöshermáni kavicsbányatavak szombathelyi, ill. táplánszentkereszti tóegységein max. 2 pld. (Kóta András, ill. Harsányi Krisztián, Rába Veronika és Somogyi Csaba)

November 13. Rábapaty, kavicsbányató 1 pld. (Tóth Kornél és Csemesz Sándor)

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*)

Július 21.- augusztus 4. Rábapaty, kavicsbánya maximum 2 nászruhás pld. (Tóth Kornél és Somogyi Csaba)

Október 22. Rábapaty, déli kavicsbánya 1 téli ruhás pld. (Tóth Kornél)

Október 30. Szombathely, gyöngyöshermáni kavicsbányatavak 2 pld. (Harsányi Krisztián)

Üstökösgém (*Ardeola ralloides*)

Június 5. Nagygeresd, halfarm 1 ad pld. (Harsányi Krisztián)

Június 6.-12. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Csemesz Sándor ill. Somogyi Csaba és Tóth Kornél)

Augusztus 7. Boba, Marcal rétek 1 pld. (Somogyi Csaba és Zsolnai Roland)

Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*)

Szeptember 28. Rum, belterület felett 1 pld. átrepült (Tóth László)

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*)

Április 8. Sárvár, a 88-as út felett átrepült egy ad hím pld. (Tóth Kornél)

Április 17. Rábapaty, kavicsbányatavaknál egy ad hím pld. átrepült D-ről É-nak (Szerdahelyi Szabina és Somogyi Csaba)

Április 19. Táplánszentkereszt, mezőgazdasági külterület 1 hím pld. (Kóta András)

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*)

Szeptember 11. Rum, belterület felett 1 juv pld. átrepült ÉK-DNY irányba (Tóth László)

Békászó sas (*Aquila pomarina*)

Július 31. Sitke, dögkút környéke, 1 pld. (Tóth Kornél)

Fekete sas (*Aquila clanga*)

November 2. Szombathely, Potyondi mocsár 1 subad pld. (Kelemen Tibor)

Parlagi sas (*Aquila heliaca*)

Április 10. Sitke, kavicsbánya felett 1 imm pld. (Somogyi Csaba és Tóth Kornél)

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*)

(2015. november 21. Simaság, szántó 1 pld. (Pitó Andor)

2015. december 17. Vép, szántó föld 1 pld. (Somogyi Csaba))

Február 4. Kenéz, falu felett 1 pld. (Tóth Kornél)

Parti lile (*Charadrius hiaticula*)

Május 13. Nádasd, bányató 1 pld. (Gál Szabolcs)

Augusztus 29. Rábapaty, kavicsbánya 1 juv pld. (Kis Pál)

Szeptember 25. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Ezüstlile (*Pluvialis squatarola*)

Október 8-15. Rábapaty, kavicsbánya 1 juv pld. (Tóth Kornél)

Október 15. Bük, szántó 1 pld. (Heincz Miklós)

Sarki partfutó (*Calidris canutus*)

Július 21. Rábapaty 1 nászruhás pld. (Csemesz Sándor és Tóth Kornél)

A Névjegyzékben csupán egy adata szerepel a fajnak. Fehér István szóbeli közlése alapján azonban volt 1989. augusztus 15.-én Nagygeresden egy nászruhás madár, így a rábapatyi madár a harmadik adat lett a megyében.

Apró partfutó (*Calidris minuta*)

Július 27.-28. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Somogyi Csaba ill. Tóth Kornél)

Augusztus 27. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Október 8. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Temminck-partfutó (*Calidris temminckii*)

Április 25. Döröske, horgásztó 1 pld. (Kis Pál)

Április 30. Rátót, bányatavak 1 pld. (Faragó Ádám)

Május 6-8. Nádasd, kavicsbányató maximum 5 pld. (Kis Pál ill. Kis Pál és Kóta András)

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*)

Augusztus 27. és szeptember 18. Rábapaty, kavicsbánya 1-1 juv pld. (Tóth Kornél)

Kis póling (*Numenius phaeopus*)

Augusztus 5. Boba, Marcal melletti rétek 5 pld. (Somogyi Csaba és Zsolnai Roland)

Füstös cankó (*Tringa erythropus*)

Május 1. Rábapaty, északi kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Május 5. Megyehid, trágyalerakó 2 ad nászruhás pld. (Tóth Kornél)

Augusztus 27. Rábapaty, északi kavicsbánya 2 pld. (Tóth Kornél)

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*)

Június 26. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Tóth Kornél)

Szerecsensirály (*Larus melanocephalus*)

Május 1. Kőszeg, Abért-tó 2 ad pld. (Kóta András)

Kis sirály (*Hydrocoloeus minutus*)

Április 13. Kőszeg, Abért-tó 1 pld. (Heincz Miklós)

Május 8. Rábapaty, kavicsbányató min. 15 pld. (Somogyi Csaba és Tóth Kornél)

Október 28. Rátót, kavicsbányató 1 juv pld. (Faragó Ádám)

Heringsirály (*Larus fuscus*)

(2015. november 22. Zsédény, szántó 1 ad pld. (Tóth Kornél))

Ezüstsirály (*Larus argentatus*)

(2015. december 15. Szombathely, Csónakázó-tó, 1 ad téli ruhás pld. (Kóta András))

Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*)

Május 8. Rábapaty, kavicsbánya 1 pld. (Somogyi Csaba és Tóth Kornél)

Uráli bagoly (*Strix uralensis*)

Július 30. Nárai, tölgyes 1 pld. (Németh Bálint)

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*)

Január 6. Szombathely, vépi út mellett 1 pld. (Csejtey Ádám és Somogyi Csaba)

Fülemülesitke (*Acrocephalus melanopogon*)

Március 19-27. Rátót, kavicsbánya 1 éneklő pld. (Faragó Ádám)

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*)

Április 3. Celldömölk, Ság-hegy 1 nászruhás pld. (Kóta András)

Zsezse (*Carduelis flammea*)

(2015. november 22. Őriszentpéter, Keserűszer 1 átrepülő pld. (Faragó Ádám))

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*)

(2015. november 27. Celldömölk, Marcal mente, 1 pld. (Somogyi Csaba))

Január 21. Duka, út mentén 4 pld. (Vasuta Gábor)

Köszönöm mindenkinek, aki hozzájárult a 2016-os összefoglaló megírásához és szóban, e-mailben, sms-ben eljuttatta nekem érdekes megfigyelését (Faragó Ádám, Fehér István, Gyurác József, Harsányi Krisztián, Heincz Miklós, Illés Péter, Kelemen Tibor, Kis Pál, Koszorús Péter, Kovács László, Németh Csaba, Somogyi Csaba, Tóth Kornél, Tóth László). Egyes megfigyelők adatai a www.birding.hu madártani honlap adatbázisából származnak, ill. az előbb említett madarászok gyűjtötték össze, nekik is köszönettel tartozom (Csempesz Sándor, Gál Szabolcs, Németh Bálint, Pitó Andor).

Felhasznált irodalom:

Internet

(http://birding.hu/mme_hirek_felhivasok/kiemelten_ritka_madarfajok_hitelesített_elofordulasai_-_2013_4)

Chernel I. 1898. Vasvármegye állatvilága. Madarak. In: Sziklay J. & Borovszky S. (szerk.) Magyarország vármegyéi és városai. Vasvármegye: 486–492.

Gyurác J., Lukács Z., Vörös N. 2010. **VAS MEGYE MADARAINAK NÉVJEGYZÉKE; NOMENCLATOR AVIUM COMITATUS CASTRIFERREI IN HUNGARIA; AN ANNOTATED LIST OF THE BIRDS OF VAS COUNTY IN HUNGARY.** Cinege 15: 43-102.

Kóta A. 2012. Érdekes megfigyelések Vas megyéből 2012-ben. Cinege 17: 10-13.

Kóta A. 2013. Érdekes madárfaunisztikai megfigyelések Vas megyéből 2013-ban. Cinege 18: 36-40.

Kóta A. 2014. Érdekes megfigyelések Vas megyében 2014-ben. Cinege 19: 54-58.

Kóta A. 2015. Érdekes megfigyelések Vas megyében 2015-ben. Cinege 20: 49-54.

MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2008. Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. 278 p.

Madármegfigyelések a Marcal folyó Boba és Kamond közötti szakaszán

Somogyi Csaba

9500 Celldömölk, Marx u. 74., e-mail: csabis09@gmail.com

Cs. Somogyi: Avifaunistical data on avifauna at the section of the Marcal river between Boba and Kamond

The author lists some avifaunistical data about interesting bird species, for example the Squacco Heron, the Whimbrel and the Red Kite.

A Marcal folyó madárfaunájáról már több cikk is napvilágot látott a Cinegében. Jelen írásomban a folyó Boba és Kamond települések közötti szakaszát szeretném kicsit jobban bemutatni. Azért erre a részre esett a választásom, mert az utóbbi két évben ide látogattam ki a leggyakrabban és nagyon jó élményekben volt részem. Egészen konkrétan 2014 májusa óta ez a fő madármegfigyelési területem.

A területen megfigyelt madárfajok számának nagysága összefüggésben van a terület élőhelyeinek változatosságával. Mivel ezen a szakaszon található Vas és Veszprém megye, így néhány adatnál alaposan át kellett gondolnom, hogy vagy Bobához, vagy Kamondhoz kössem a megfigyelés helyszínét. A területen két állapot uralkodik, ha kiönt a folyó és megemelkedik a talajvízszint, a folyó egyik oldalán egy nagy kiterjedésű tavacska alakul ki, amely sokáig meg szokott maradni. Az utóbbi időben azonban a gazdák kivédekeznek azzal, hogy keresztül árkojják a földutat, így a víz hamarabb visszafolyik a folyóba. Ez a vízfelület remek hely bütykös hattyúknak (*Cygnus olor*), partimadaraknak {billegető (*Actitis hypoleucos*), erdei (*Tringa ochropus*), pajzsos (*Philomachus pugnax*), piroslábú (*T. totanus*), réti (*T. glareola*), szürke (*T. nebularia*)}, kanalgémeknek (*Platalea leucorodia*), gémeknek {szürke gém (*Ardea cinerea*), üstökös-gém (*Ardeola ralloides*), vörös gém (*Ardea purpurea*)} kis vöcsköknek (*Tachybaptus ruficollis*), kócsagoknak {kis kócsag (*Egretta garzetta*), nagy kócsag (*E. alba*)} récéknek {barát (*Aythya ferina*), bőjti (*Anas querquedula*), cigány (*A. nyroca*), csörgő (*A. crecca*), kanalas (*A. clypeata*), kontyos (*A. fuligula*), tőkés (*A. platyrhynchos*)}, sárszalonkáknek (*Gallinago gallinago*) szárcsáknak (*Fulica atra*). Amikor ez a rész nincs víz alatt, akkor tűnik elő a sásos, nedves kaszálórét, amely fészkelési lehetőséget biztosít harisnak (*Crex crex*) (vonuláskor több hallott kakas) és hamvas rétihéjának (*Circus pygargus*) (2014 és 2016 egyaránt sikertelen költési kísérlet a veszprémi oldalon). A folyó vasi részén kis erdőfolt van és egy nagyobb nádas felület, itt költ a megyében egyedül kékbegy (*Luscinia svecica*)

valamint nádirigók (*Acrocephalus arundinaceus*), kakukkok (*Cuculus canorus*), nádi sármányok (*Emberiza schoeniclus*) otthona és egy barna rétihéja (*C. aeruginosus*) páré is. Néhány érdekesebb fészkelő faj még innét: guvat (*Rallus aquaticus*), erdei fülesbagoly (*Asio otus*), füleskuvik (*Otus scops*).

Végezetül pár érdekes adat:

Darázsölyv (*Pernis apivorus*): 2014.09.28. Kamond 1 pld.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 2015.04.04. Kamond 1 pld., 2015.04.24. Kamond 1 pld., 2015.05.01. Kamond 1 pld., 2016.09.04. Boba 4 pld.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): 2015.04.14. Kamond 2 pld.

Halászsas (*Pandion haliaetus*): 2014.09.19. Kamond 2 pld., 2014.10.12. Kamond 1 pld.

Hantmadár (*Oenanthe oenanthe*): 2015.04.24. Kamond 1 pld.

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*): 2015.05.17. Boba 1 pld.

Kanalasgém (*Platalea leucorodia*): 2014.09.19. 8 Boba pld.

Kék vércse (*Falco vespertinus*): 2016.05.01. Boba 1 pld., 2016.09.15. Kamond 1 pld.

Kis kócsag (*Egretta garzetta*): 2016.08.05. Boba 1 pld., 2016.08.28. Boba 2 pld., 2016.09.04. Kamond 3 pld.

Kis póling (*Numenius phaeopus*): 2016.08.05. Boba 6 pld.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 2014.09.17. Kamond 2 pld., 2014.09.19. Kamond 4 pld.

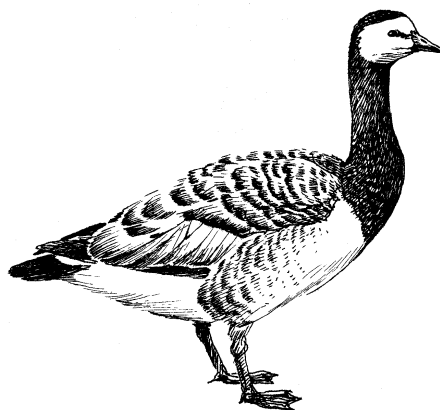
Nagy goda (*Limosa limosa*): 2015.04.14. Kamond 2 pld.

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*): 2015.04.14. Kamond 2 pld., 2016.08.28 Boba 1 pld.

Üstökösgém (*Ardeola ralloides*): 2016.08.07. Boba 1 pld.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 2015.04.04. Kamond 1 pld.

Vörös kánya (*Milvus milvus*): 2016.09.15. Kamond 1 pld.

Apácalúd (*Branta leucopsis*)

Adatok a rábapatyi kavicsbánya madárfaunájához

Tóth Kornél¹ – Somogyi Csaba²

1. 9600 Sárvár, Újsziget u. 26., e-mail: kokitoth77@gmail.com
2. 9500 Celldömölk, Marx u. 74., e-mail: csabis09@gmail.com

A. Tóth, Cs. Somogyi: Data on avifauna of gravel pit of Rábapaty

The authors list some avifaunistical and nesting data about interesting bird species, for example the breeding of the Pied Avocett, the Black-winged Stilt and the Common Tern.

2015.10.31-én az egyik szokásos környékbeli madarászós (MAP-ozós) utamat járva ragadozó madarakkal teli szántóföldre lettem figyelmes Rábasömjén község északi határában. A területet spektívvel átpásztázva láttam meg egy tőlem nyugatra felszálló közel százas récecsapatot. Ebből gondoltam, hogy ott nyílt vízfelület lehet és mivel a környék nem dúskál vizes élőhelyekben, úgy döntöttem, hogy a következő napon felkeresem a helyet. Így találtam rá két kavicsbánya tóra Rábapaty település keleti oldalán. Már ekkor érdekes madárfajok kerültek a távcsövem elé. Ettől a pillanattól fogva biztos voltam benne, hogy gyakran felkeresem a helyet és igyekeztem heti rendszerességgel kiérni, hogy minél alaposabban felmérhessem az itteni madárvilágot.

2015. 11. 15-én a környéket járva hattyúkat láttam leszállni ettől a területtől északra. Mivel időm engedte, közelebb mentem, hogy szemügyre vegyem a terepet. Nagy meglepetésemre az említett hattyúk nem bütykösök voltak. Négy énekes hattyú úszott egy térképen sem jelölt kavicsbánya tavon. Így leltem rá az „északi” tóra, amely a későbbiekben madárparadicsomnak bizonyult.

A két terület jellegében is eltérő életfeltételeket biztosító élőhelynek bizonyult, a két délebbre fekvő kavicsbánya régebbi kitermelésű, fűzekkel, nyárfákkal körbevett, részben már benádasodott tavak mozaikja. Ehhez képest az északi újabb kitermelésű, még a tavasz folyamán is hordták belőle a kavicsot az M86-os út építéséhez, aztán szerencsére ez a fajta zavarás a költési időszakban egyre ritkult így a madarak viszonylag zavartalanul állhattak párba és kezdhettek fiókanevelésbe. Ez a kavicsbánya nyíltabb területen fekszik, szántóföldekkel körülvett, vize sekélyebb, kisebb növényekkel, sásokkal, fa magoncokkal benőtt, kedvezőbbnek bizonyult például a gólyatöcsök és gulipánok számára.

A következő napokban, hónapokban rendszeres terepi bejárások során látott madarak minden elképzelésem felülmúlták mind költő mind vonuló fajok tekintetében.

Olyan madarakat láttam, melyek megyei és országos szinten is kiemelkedő adatnak tekinthetők. Gondolok itt például az énekes hattyúra, tavi cankóra, fakó rétihéjára, sarki partfutóra és a heringsirályra.

2016. márciustól augusztusig Somogyi Csaba madarásztársammal végeztük a megfigyeléseket a területen. Néhány lényeges információt pl. gólyatöcs, gulipán, üstökös gém, parti lile megjelenéséről Csemesz Sándor barátomtól is kaptam.

A tavasz beköszöntével gólyatöcsök és gulipánok is megjelentek az északi tavon, és hétről hétre egyre többen lettek. Később, ahogy sejteni lehetett e hosszú ideje itt tartózkodó mindkét faj költésbe kezdett. Ez azért is figyelemre méltó, mert ezeknek a fajoknak még nem publikálták a fészkelését Vas megyében. Gulipánból egy pár biztosan költött a területen és két fiókát sikeresen fel is neveltek. Kontyos récéből három pár összesen 17 fiókát nevelt fel. A gólyatöcs vonatkozásában pontos számokat nem tudunk mondani, hozzávetőlegesen 10 pár költött változó számú fiókával. Továbbá kiemelnénk egy kicsi kavicsszigeten létrejött küszvágó csér telepet kb. 10 pár sikeres költésével és a kis lilék fészkeléseit. A kavicsbánya partoldalában 3 partifecske telep létesült, több mint 30 pár költött itt. Feltehetőleg gyurgyalag is próbálkozott költéssel, Somogyi Csaba látott egy párt partfali üregből kirepülni. További fészkelő fajok: szárcsa, tőkés réce, kisvöcsök, vízityúk, barna rétihéja.

Érdekes megfigyelések a területről időrendi sorrendben:

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*): Többször is láttunk 1-2 példányt, mindig öreg madarakat, valószínűleg az Ikervár közelében fészkelő pár jár ide táplálékszerzés céljából.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): 2015. 11. 01-én 2, majd 2016. 04. 17-én és 10, 30-án 1-1 példány.

Heringsirály (*Larus fuscus*): 2015. 11. 08-án, 11-én és 14-én megfigyelve nagysirályok közt.

Kis sólyom (*Falco columbarius*): 2015. 11. 08., 2016. 02. 28. 1-1 pld.

Énekes hattyú (*Cynus cygnus*): 2015. 11. 15-én fedeztem fel őket. Az „északi” tavon és a környékbeli tarlókon 4 példány tartózkodott egészen 2015. 12. 06-ig. Ezután csak két példányt figyeltünk meg 2016. 01. 16-ig, melyek valószínűleg a hidegebb időjárás miatt hagyták el a területet. Majd 2016. 02. 27-én megint megjelent 2 madár a tavakon és egészen 2016. 03. 20-ig itt tartózkodtak.

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*): 2015. 11. 15-én egy sikeresen vadászó madár.

Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): 2015. 11. 15-én fenyőrigók közt.

- Kormos varjú (*Corvus corone*): Szinte minden megfigyelési napon láttam 1 madarat, többször egy dolmányos varjú társaságában, nem kizárt a költés lehetősége.
- Gatyás ölyv (*Buteo lagopus*): 2015. 12. 20-tól többször is láttam egészen 2016. 01. 10-ig.
- Nagy póling (*Numenius arquata*): 2016. 03. 06., 04. 17., 08. 13. 2 példány, majd 08. 23-án 1 pld. megfigyelve.
- Nílusi lúd (*Alopochen aegyptiaca*): 2016. 04. 10. 1 pld.
- Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*): 2016. 04. 11-én Dr. Kóta András látott egy példányt, majd 2016. 05. 08-án mi is láttunk Somogyi Csabával 2 madarat.
- Fakó rétihéja (*Circus macrourus*): 2016. 04. 17-én látott Somogyi Csaba egy észak felé átvonuló hím példányt.
- Barna kánya (*Milvus migrans*): 2016. 05. 01-én egy átvonuló példány.
- Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*): Vonulásban feltűnt tavasszal és ősszel is több példány.
- Üstökösréce (*Netta rufina*): 2016. 05. 01-05 között és 08-án egy tojó példány megfigyelve.
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*): 2016. 05. 01-én láttunk először 13 madarat majd 05. 08-án és 06. 11 – 12-én is mozogtak kisebb csapatok a területen, és 09. 10-én is feltűnt egy nyugalmi ruhás példány.
- Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 2016. 05. 08-án 2 madár a légtérben.
- Fattyúszerkő (*Chlidonias hybrida*): 2016. 05. 08-án megjelent 1 pld. a kormos szerkőkkel közt.
- Fehérszárnyú szerkő (*Chlidonias leucopterus*): 2016. 05. 08-án a kormos szerkőkkel együtt mozgott.
- Kis sirály (*Hydrocoloeus minutus*): 2016. 05. 08. 15 példány
- Kék vércse (*Falco vespertinus*): 2016. 05. 08-án vadászgatott rovarokra 3 tojó és 2 hím példány a bánya felett.
- Üstökösgém (*Ardeola ralloides*): 2016. 06. 06-12-ig többek által megfigyelve.
- Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmeus*): 2016. 06. 12-, 18- és 25-én és 07. 21- és 29-én megfigyelve.
- Megfordult a tavaknál pajzsos- (*Philomachus pugnax*), füstös- (*Tringa erythropus*), piros lábú- (*T. totanus*), szürke- (*T. nebularia*), erdei- (*T. ochropus*), réti- (*T. glareola*) és billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*) is, sőt 2016. 06. 26-án egy tavi cankót (*T. stagnatilis*) is volt szerencsém látni a „déli” tavon.

Nagy bukó (*Mergus merganser*): 2016. 07. 01-én az esti órákban érkezett egy ad. tojó példány.

Havasi partfutó (*Calidris alpina*): először 2016. 07. 14-én megfigyelve, majd a vonulási időszakban szinte minden alkalommal látva, maximum példányszám egyszerre 14 madár.

Sarki partfutó (*Calidris canutus*): 2016. 07. 19 - 21.1 pld.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): 2016. 07. 21-én 1 öreg példány repült át az „északi” tó felett.

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*): 2016. 07. 21-től 08. 04-ig egy nászruhás példány, majd 2016. 10. 22-én a „déli” tavon egy téli ruhás.

Cigányréce (*Aythya nyroca*): 2016. 07. 21-től 10. 09-ig egy-két példány mindig tartózkodott a területen.

Apró partfutó (*Calidris minuta*): Először 2016. 07. 27-én Somogyi Csaba látta, majd több alkalommal megfigyelve leginkább havasi partfutókkal együtt mozgott.

Búbosbanka (*Upupa epops*): 2016. 07. 29. 1 pld.

Vörös gém (*Ardea purpurea*): 2016. 07. 29.-30. 1-1 pld.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 2016. 08. 04., 09. 04., 10. 09. 1-1 pld.

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 2016. 08. 27. és 09. 18. 1-1 pld.

Hantmadár (*Oenanthe oenanthe*): 2016. 09. 18. 1-1 pld.

Parti lile (*Charadrius hiaticula*): 2016. 09. 25-én láttam 1 példányt, de mások is láttak itt vonulásban.

Ezüstlile (*Pluvialis squatarola*): 2016. 10. 08-15. 1-1 pld.

Kis sárszalonna (*Lymnocyptes minimus*): 2016.10. 09. 2 példány

Daru (*Grus grus*): 2016. 10. 25-én Csempesz Sándor látott és fotózott 1 madarat kukoricatarlón a tavak közelében, a madár több napig itt tartózkodott.

Kerceréce (*Bucephala clangula*): 2016. 11. 01. egy juv. példány.

Bizonyított – megyei szinten érdekes- fészkelő fajok a kavicsbányák területén:

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 3 pár

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): kb. 10 pár

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*): 1 pár

Kis lile (*Charadrius dubius*): 3-4 pár

Küszvágó csér (*Sterna hirundo*): 10 pár

Partifecske (*Riparia riparia*): kb. 30 pár

Kint léteim alatt főleg az idei nyári és kora őszi időszakban sokszor tapasztaltam emberi zavarást a tavakon és környékükön. A délebbre fekvő tavon rendszeresen horgászokkal találkoztam, de volt rá példa, hogy mindkét területen láttam vadászokat, hallottam lövéseket. A nyáron sokszor láttam a tópartokon helyi fiatalokat fürdésre készen, kutyasétáltatókat, akik gátlástalanul dobálták kutyájuknak a csali botot a vízbe a fészkelő helyek környékére. Előfordultak tereprallyzók, crossmotorosok is a területen. Mindezek ellenére a költőpárok többsége sikeresen felnevelte fiókáit és mára már rég el is hagyták a kavicsbányákat.

Az elmúlt nagyjából egy éves rábapatyi megfigyelések tanulsága számomra, hogy a madarak megtalálják a számukra megfelelő legkisebb élőhelyet is. A mi felelősségünk, hogy ha már ilyen élőhelyeket létesítünk saját szükségleteink kielégítésére, azokat a madarak számára továbbra is fenntartsuk, kezeljük, zavartalanságukat biztosítsuk, hogy a későbbiekben is minél több és érdekes madárfajjal találkozhatunk.

Köszönettel tartozom feleségemnek, Tóth-Dénes Eszternek a cikk megírásában nyújtott segítségéért!

Színes gyűrűs jelölések és megkerülések Vas megye területén, 2016

Harsányi Krisztián

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, e-mail: harsanyi.krisztian.onpi@gmail.com

K. Harsányi: Colour ringing of birds in Vas County, 2016

The author presents the results of the colour ringing of birds in Vas County. 20 individuals of 3 species were ringed by colour rings from October 2015 to August 2016 in Vas County.

2015. szeptember 1. és 2016. augusztus 31. között a következő regisztrált színes gyűrűs jelölések és lezárt megkerülések történtek Vas megyében.

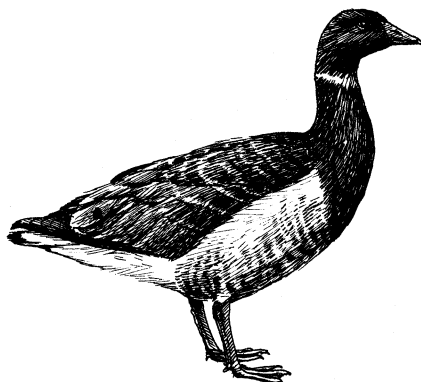
A Chernel-kerti Madárvédelmi Mentőközpontban felépült, majd szabadon engedett madarak közül 15 kapott színes jelölést: 2015 októberétől 2016 augusztusáig négy vörös vércse (*Falco tinnunculus*), 2016 nyarán tizenegy fehér gólya (*Ciconia ciconia*). 2016 januárjában egy 2010 óta már fém jelölőgyűrűvel rendelkező bütykös hattyú (*Cygnus olor*) kapott színes gyűrűt a kőszegi Abért-tónál, áprilisban is megfigyelték ugyanott. Júniusban két vasi gólyafészken is történt

gyűrűzés. Csényén egy, Sárváron három fiókára került fém és színes jelölés is. Sajnos az utóbbiak közül az egyik példány alig egy hónappal később a sárvári ipari park területén elpusztult.

A színes gyűrűvel ellátott bütykös hattyúk legfőbb vasi megfigyelőhelye a szombathelyi Csónakázó-tó volt, hét ilyen madárról is érkeztek adatok. Közülük kettő egész évben a tónál tartózkodott, a többi a téli időszakban. Az egyik Szombathelyen telelő madarat 2008-as gyűrűzése óta több mint övenszer figyelték meg a Balatonon, majd a vasi kitérő után február közepén már a szlovákiai Varínban (Zsolna közelében) mutatkozott. Egy másik példányt júniusban a Dráva szlovéniai szakaszán (Ptuj) látták.

2015 őszén többször is megfigyelték Csepreg térségében azt a fehér gólyát, ami még 2013-ban lett - gyógyulását követően - kihelyezve a Chernel-kert gólyaudvarába, de a madár csak két év elteltével döntött úgy, hogy visszatér a természetbe. Májusban Uraiújfaluban került meg egy kétfiókás fészkaljat nevelő pár tagjaként. Áprilisban egy körmendi fészken olvasták le azt az Ausztriában fiókaként gyűrűzött gólyát (2012, Unterrohr Hartberg, Steiermark), amit egy évvel korábban Rheinhausenben, Németország francia határához közel láttak. Májusban egy táplánszentkereszti fészken újra sikerült azonosítani a 2014-ben is ugyanott költő madarat (2011-ben a Veszprém megyei Ősiben jelölték fiókaként). Idén Nemeskoltán fészkel az a gólya, amelyet tavaly egy rábahidvégi fészken láttak (2011-ben fiókaként gyűrűzték Miskolcon), illetve Kemenesmagasiban az a madár, ami 2014-ben Marcalgergelyiben kapta jelölését fióka korában. Augusztusban a vépi posta előtti villanyoszlopon pihent meg egy 2013-ban Ősiben (szintén fiókaként) gyűrűzött gólya.

Külön köszönet illeti Karcza Zsoltot a gyűrűzési és megkerülési adatok összegyűjtésében nyújtott segítségével!

Örvös lúd (*Branta bernicla*)

Jeladós kerecsensólymok (*Falco cherrug*) Vas megyében

Harsányi Krisztián¹ - Prommer Mátyás²

1. Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság
9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, e-mail: harsanyi.krisztian.onpi@gmail.com

2. Herman Ottó Intézet
1223 Budapest, Park u. 2., e-mail: prommer.matyas@mme.hu

K. Harsányi: Movements of the Saker Falcon (*Falco cherrug*) revealed by satellite tracking in Vas County

The author presents the Vas County movements of the 9 Saker Falcon individuals caught and satellite-tagged within Hungary.

A kerecsenek (*Falco cherrug*) már a spájzban vannak - mondhatnánk, hiszen Vas megye északi határától mindössze néhány kilométerre rendszeresen költ a faj. Mégis, évről évre csak párszor találkozunk vele a megye határain innen. Ismét a legmodernebb technikát hívtuk segítségül annak érdekében, hogy bővíthessük ismereteinket e nálunk csak ritkán szem elé kerülő ragadozó regionális előfordulásairól. A faj védelmében indított, európai uniós támogatással megvalósított LIFE06 NAT/HU/000096, a LIFE09 NAT/HU/000384 és a LIFE13 NAT/HU/000183 (www.sakerlife.mme.hu) programok keretében, Közép- és Délkelet-Európában műholdas jeladóval ellátott madarak közül 2007-től napjainkig kilenc példány fordult meg Vas megyében. A készülékek összesen 26 pontot helyeztek el a megye térképén.

A hazai mezőgazdaság rendszerváltás utáni átalakulásával, a hegylábi legeltetés felhagyásával - így a fő táplálék, az ürge (*Spermophilus citellus*) visszaszorulásával - a kerecsensólyom hazai állománya az elmúlt évtizedekben visszatért klasszikus alföldi élőhelyeire. Korábban a hosszú ideig tartó üldözés, a növényvédő szerek használata és a fészkelőhelyek hiánya miatt húzódott fel a hegyvidékre, ahol kis számban ugyan, de sikeresen átvészelte a nehéz időszakot. Hazánkban tipikus élőhelye a síkvidéki gyepterületek és a fasorokkal körülvett, nagy kiterjedésű szántók, amelyek leginkább hasonlítanak a faj eredeti élőhelyére, a fás vagy fátlan sztyeppre. Ennek megfelelően a kerecsensólyom ritkán fordul elő az eltérő klimatikus és vegetációs adottságokkal rendelkező dél- és nyugat-dunántúli vidékeken. Fészkelő párt nem ismerünk ezen a területen, rendszerint kóborlásban, vonulásban fordulnak elő, elsősorban fiatal egyedek. Ezt erősítik meg a jeladós példányok adatai is.

A jeladózott madarak közül az első vasi adatokat *Júlia* szolgáltatta. A Hegyeshalomnál jelölt tojó az első nyarán rendszerint a megye északi határvidékén mozgott, többször a Pápoc környéki szántókon (2008. 08. 30., 09.08., 09.09., 09.12.). Egy ízben Rábapatynál is járt (2008.08.30.), valamint szintén egy alkalommal a kenyeri repteret övező fasorból adott jelet (2008.09.09.). A fiatal madár aztán az olasz Perugia környékén töltötte a telet.

Barnabás, a szintén Hegyeshalomnál jeladózott hím igazi világjáró. 2007 és 2013 között összesen 16 országban járt, hazánkon kívül még Horvátországban, Olaszországban, Bosznia-Hercegovinában, Szerbiában, Romániában, Szlovákiában, Lengyelországban, Fehéroroszországban, Ukrajnában, Oroszországban, Németországban, Albániában, Szlovéniában, Ausztriában és Csehországban. Elvetődött Poznantól Szicíliáig, Nürnberggtől Szamaráig. Nálunk 2009.03.23-án, harmadéves korában tette tiszteletét, az olasz csizmáról észak felé haladva, Vassuránynál pihent meg egy szántó melletti fasonon.

Romi, a Szlovákia nyugati határánál jelölt tojó az első évét Csehország keleti felén töltötte, majd Róma környékén telet. Másodévesként, útban vissza Szlovákiába a 8-as számú főút csákánydoroszlói szakasza felett haladt el (2009.04.05.).

Simona Nagyszombat (Szlovákia) közelében kapta meg jeladóját és elsőéves kalandozása közben 2009.08.20-án egy Vassurány melletti szántóról küldött jelet.

Anita, egy szintén Északnyugat-Magyarországon jelölt madár elsőévesként kétszer is meglátogatta megyénket. 2011.08.10-én a kenyeri Rába-szakasz környékén, majd másfél hónappal később (2011.09.22.) a Gór és Szeleste közti erdő felett járt. Jellemző az ősszel Máltáig is eljutó tojó tempójára, hogy azon a napon, amikor Kenyerit is érintette, a reggel még Jánossomorja térségében, a kora délután pedig már Zágráb felett érte.

Slávka, a Nyugat-Szlovákiában jelölt tojó első őszén a Fekete-tenger romániai partvidékén időzött, majd Bulgária középső részén telet. Tavasszal, útban Csehország felé repült el Simaság térségében (2012.03.26.), majd egy Lengyelországot, Fehéroroszországot, Ukrajnát és Bulgáriát érintő kört tett még ugyanebben az évben.

Tobias, Barna utódja, a Csehország középső részén jeladózott hím elsőéves korában járt Vasban. 2012 szeptemberében egy Csepregtől délre eső erdőben éjszakázott (2012.09.08.), majd másnap Vasasszonyfa érintésével a sorkikápolnai Annamajor közelében tűnt fel. Egy rövid dél-zalai kitérőt követően harmadnap a sárvári Csónakázó-tó felett elhaladva vette célba az osztrák-szlovák határvidéket.

Lili2 Délkelet-Magyarországon kapta meg jeladóját elsőéves tojóként, az ősz Csehországban töltötte, majd december közepén Zágráb felé, későbbi telelőhelye irányába indult. Útja során több napot töltött Peresznye határmenti szántóin (2012.12.12-14.), illetve a környező települések környezetében (Völcsej, Répcevis, Frankenau), majd a vasegerszegi és vámoscsaládi szántóknál tűnt fel (2012.12.15.) Az egyetlen olyan madár, amelyet nem elsőéves korában láttak el jeladóval és megfordult Vas megye légtérében, egy Kóny községnél revírt tartó tojó. A madár még a kotlás megkezdése előtt tett - jellemző mozgásához képest szokatlan - néhány órás kiruccanást a sárvári hegyközség környéki szántókhoz (2016.03.07.). Később sikeresen költött és 4 fiókát reptetett.

A fiatal korban jeladózott példányok által megtett teljes útvonalak a satellitetracking.eu honlapon megtekinthetők. Külön köszönet illeti Váczi Miklóst az adatok összegyűjtésében nyújtott segítségével!

Nílusi lúd (*Alopochen aegyptiaca*) költése a Zsennyei-horgásztavon

Tóth László

9766 Rum, Petőfi u. 12., e-mail: woodsman@freemail.hu

L. Tóth: Breeding of Egyptian Goose (*Alopochen aegyptiaca*) at Lake Zsennye

A pair of the Egyptian Goose nested in 2016 at Lake of Zsennye.

Első alkalommal 2016. február 10-én a Rum-Zsennye közti közútról késő délután észleltem egy ludat, az akkori tartózkodási helytől kb. 1 kilométernyire, késő délután húzott el nem túl magasan a közút felett. Leállva figyeltem távcsővel, felemelkedett a Rába menti ártéri erdő fölé és eltűnt Vasvár irányában. Második alkalommal április 8-án szürkület előtt láttam ugyanabból az irányból, szinte pontosan ugyanott repült át

az út felett és leereszkedett az úttól kb. 500 méterre található, folyamatosan használt, és több villanypásztorral is elkerített, rendszeresen elöntött, az év nagy részében mocsaras Rába parti legelőre. Másnap a leszállás környékét bejártam és mindkét alkalommal figyeltem a feltételezett tartózkodási helyet is. Sajnos nem láttam a madarat, míg július 19-én kora este, a kavicsbányától kb. 300 méterre, távcsöveztem a feltört búzatarlón ügködő dolmányos varjakat. Közöttük, a legtávolabbi szélen csipegetett feltehetőleg a gúnár. A varjak kiszúrtak, jó részük felrepült, a lúd is követte példájukat és berepült a tóra. A leszállás helyétől nem messze vettem észre a családot. A költőpár és fészekaljnyi, tíz, még röpképtelen fiatal kb. 150-200 méterre úsztak a part mellett. A tartózkodási helyük 50 hektárnyi tórendszerben van, amiben vannak eldugott, növényzettel fedett részek. Több napi megfigyelés során általában ugyanott tartózkodtak. Augusztus 15. után a nílusi ludakat már nem észleltem tavakon.

Denevérpopulációk ultrahang-detektoros felmérése az Őrségben

Bándy Fruzsina

Szent István Egyetem, Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Állattudományi Alapok Intézet, Állattani és Állatökológiai Tanszék, Gödöllő, bandy.fruzsina@gmail.com

F. Bándy: Ultrasonic bat detector survey in the Őrség region

More than 13 000 audio files have been examined in the course of the research, of which 661 contained one or more bat sounds. Some sounds could not be determined, so 996 successful species' specified sightings have been recorded in total. A total of 13 bat species have been identified during the survey.

BEVEZETÉS

Az iBats, vagyis „Indicator Bats Program” („Denevérjelző program”) alapvetően egy, a Londoni Zoológiai Társaság, az Angliában működő Denevérvédelmi Alapítvány és számos nemzetközi szervezet között létrejött hangdetektorozással lebonyolítandó monitoring program. 2006 óta több ország is csatlakozott a kezdeményezéshez (Bulgária, Magyarország (2009), Románia, Oroszország, Ukrajna, Egyesült Királyság) és a civil szervezetek felhívásának köszönhetően több mint 700 önkéntes vett részt a kutatásokban. Célja a különböző országokban a denevérállományok felmérése, a denevérfajok környezeti változásokra adott válaszreakcióinak megfigyelése, tapasztalatok megosztása a csatlakozott országok szakemberei között

és ezáltal egy globális védelmi stratégia kidolgozása a denevérfauna és a biodiverzitás fenntartása érdekében.

A módszer legfontosabb tulajdonsága, hogy az adatrögzítés egyszerű, könnyen megtanulható és az érdeklődők által elvégezhető, nem igényel különösebb képzettséget, így széles rétegek tudnak bekapcsolódni a munkába. Folyamatosan frissítik, újítják a szoftvereket és a határozókulcsot a gyorsabb és megbízhatóbb munkavégzés érdekében. Létezik már olyan program, mely automatikusan, emberi erőforrás nélkül határozza meg a fajokat.

Az iBats legaktívabb időszaka 2006 és 2009 között volt. Az európai résztvevő országokban összesen 272 transzektet jelöltek ki, a felmérések során megközelítőleg 12 000 sikeres észlelés történt. Ma is létezik a kezdeményezés, ám sajnos már nem olyan aktivitással, mint azelőtt (JONES et al. 2013). 2010-től az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai is felmérésekbe kezdtek az iBats keretein belül.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A monitoring rendszer egy meghatározott útvonal mentén, meghatározott időpontban és azonos módon történő adatrögzítést ír elő. A felmérések során napnyugta után 30-45 perccel kellett elindulni és kb. 40 km-es távot kellett megtenni 25 km/h sebességgel haladva. Az autóban elhelyezett időnyújtásos ultrahang-detektor és a hangfelvevő rögzítik az útvonal mentén észlelt denevérek hangját, a GPS pedig a pontos útvonalat.

Az iBats kutatói által meghatározott szabályok szerint az évenkénti két felmérést július és augusztus hónapokban kellett elvégezni. A denevérek legaktívabb időszakainak ezek a hónapok tekinthetők. Júliusra már állandó nyári szálláshelyük van. A fiatalok augusztusban repülnek ki, a párzási időszak és vonulás előtt, ekkor nagy mennyiségben – akár szabad szemmel is – láthatóak.

Az útvonal tervezése során fontos szempont volt, hogy valamennyi potenciálisnak vélt élőhely közelében legyenek mérési adatok. Ennek megfelelően a transztektek tartalmaztak egyaránt bolygatott élőhelyeket, településeket, természetközeli állapotú élőhelyeket, erdőrészeket. Az Őrségben kettő, valamint a Kemenesháton egy transzekt került kijelölésre. 2010 és 2013 között évente 2x3 felmérés történt. Ezt követően a 2015. évi felmérésekbe kapcsolódtam be. Kutatásom során az ötévi felmérések adatainak elemzését végeztem el egy választott transzekt esetében. A választott mérési terület a Belső-Őrség nagy részét

fedí le, erdészeti szempontból az Alsó-Őrségi erdészeti körzethez tartozik. Potenciális denevér élőhelyeket találunk itt; középkori templomokat, tornyokat a településeken, és egyre inkább természetközeli állapotúhoz hasonlító erdőket, melyek között tisztások, kisebb vizes élőhelyek terülnek el, melyek a patakokkal együtt kiváló táplálkozóhelyül szolgálhatnak. Az útvonal párhuzamosan fut a nyugati határszéllel, ahol korábbi kutatások bizonyították, hogy az épületlakó fajok nagy mennyiségben vannak jelen (FEHÉR et al. 2003).

Az iBats előírásaihoz igazodva a bejárt útvonal kicsivel több, mint 40 km-es volt, melyet 2,5-3 óra alatt teljesítettünk. A felmérést – melyet mindig napnyugta után 30-45 perccel kezdtünk – csak csapadékmentes időben, maximum enyhe szél mellett és 7 °C feletti hőmérséklet esetén végezhetjük el. Ehhez mérten kellett megtervezni a munkavégzés napját. A határozást egy denevérhangok megjelenítésére szolgáló szoftverrel, a Batsound programmal végeztem.

EREDMÉNYEK

Kutatásom során több mint 13 000 hangfájlt vizsgáltam meg, melyekből 661 tartalmazott egy vagy több denevérhangot. Néhány hangot nem sikerült meghatározni, így összességében 996 sikeres, fajszinten meghatározott észlelést rögzítettem. A felmérések elemzése során összesen 13 fajt azonosítottam. A *Myotis* fajcsoport tagjait egynek számítottam, mert határozásuk rendkívül nehéz (1. táblázat).

1. Táblázat. Az eredmények összefoglalása a talált fajok és azok vélt élőhelyeinek feltüntetésével

Elnevezés		Észlelések helyszínei
Latin	Magyar	
<i>Myotis spp.</i>	egérfülű denevérek	Őriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Magyarszombatfa, Szentgyörgyvölgy, Magyarföld, Szalafő
<i>Eptesicus serotinus</i>	közönséges késeidenevér	Őriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Magyarszombatfa, Szentgyörgyvölgy, Magyarföld
<i>Nyctalus noctula</i>	rőt koraidenevér	Őriszentpéter, Bajánsenye, Velemér, Szentgyörgyvölgy, Szalafő
<i>Nyctalus leisleri</i>	szőröskarú koraidenevér	Őriszentpéter, Bajánsenye, Magyarszombatfa, Velemér, Magyarföld

<i>Hypsugo savii</i>	alpesi denevér	Bajánsenye, Magyarszombatfa, Szentgyörgyvölgy, Magyarföld
<i>Pipistrellus nathusii</i>	durvavitorlájú törpedenevér	Óriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Magyarszombatfa, Szentgyörgyvölgy, Magyarföld, Szalafő
<i>Pipistrellus kuhlii</i>	fehérszélű törpedenevér	Óriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Szentgyörgyvölgy, Szalafő
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	közönséges törpedenevér	Óriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Szentgyörgyvölgy, Magyarföld, Szalafő
<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	szoprán törpedenevér	Óriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Magyarszombatfa, Velemér, Szentgyörgyvölgy, Magyarföld, Kerkáskápolna, Szalafő
<i>Barbastella barbastellus</i>	nyugati pisedenevér	Óriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Magyarszombatfa, Magyarföld, Szalafő
<i>Plecotus austriacus</i>	szürke hosszúfülű-denevér	Óriszentpéter, Bajánsenye, Kercaszomor, Velemér, Szentgyörgyvölgy
<i>Plecotus auritus</i>	barna hosszúfülű-denevér	Velemér, Szentgyörgyvölgy
<i>Miniopterus schreibersii</i>	hosszúszárnyú denevér	Bajánsenye

A legtöbb észlelés 2012-ben, a legkevesebb 2010-ben történt. Az épületlakó fajok (*Eptesicus serotinus*, *Nyctalus noctula*, *Hypsugo savii*, *Pipistrellus kuhlii*, *Pipistrellus pipistrellus*, *Plecotus austriacus*) nagy részénél egyedszám csökkenést tapasztaltam, melyet a közönséges törpedenevér esetében statisztikailag is alátámasztottam.

Az erdőlakó fajok (*Nyctalus noctula*, *Nyctalus leisleri*, *Pipistrellus nathusii*, *Barbastella barbastellus*, *Plecotus auritus*) egyedszáma nem mutat egyértelmű tendenciát. A *Miniopterus schreibersii* barlanglakó faj, melynek 2010-es észlelése valószínűleg véletlen szerencse.

Az egyes fajok egyedszámának alakulásában nem volt egységes tendencia. Tapasztaltam egyértelmű csökkenést (közönséges törpedenevér - *Pipistrellus pipistrellus*), egyértelmű növekedést (*Myotis* spp.) és nagymértékű ingadozást (rőt koraidenevér - *Nyctalus noctula*) is.

Eredményeimet összevettem az eddigi őrési kutatásokkal (FEHÉR 1995, PÁLMAI 1997, FEHÉR et al. 2003, Szatyor 2003, DOBROSI 2010). Az észlelt fajok esetében nagy az átfedés, de néhány faj előfordulását nem sikerült bizonyítanom (fehértorkú denevér - *Vespertilio murinus*, kis patkósdenevér - *Rhinolophus hipposideros*). A korábbi őrési előfordulásokra vonatkozó vizsgálatok eredményeit több esetben megerősítettem, valamint új élő- és táplálkozóhelyeket sikerült azonosítanom (1. táblázat). Az évi felméréseket összehasonlítva az augusztusi hónapokban volt nagyobb számú észlelés. A módszer segítségével átfogó kép kapható az adott útvonal mentén elrepülő denevérfajokról, a felmérés azonban nem reprezentatív más, az úttól távolabb eső élőhelyeket tekintve.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnék köszönetet mondani Dr. Herényi Mártonnak, belső témavezetőmnek (SZIE-MKK, Állattani és Állatökológiai Tanszék), aki elvállalta a témám képviselését és fáradságos munkával segédkezett a dolgozat elkészítésében. Köszönet illeti külső konzulensem, Gruber Ágnes (területfelügyelő, ÖNPI), hogy lehetőséget adott a téma feldolgozására és a 2015-ös felmérések során segítséget nyújtott. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságnak köszönöm, hogy Dobrosi Dénes tanulmányát (2010) a rendelkezésemre bocsátotta, továbbá hálás vagyok, hogy eredményeim elemzése során a térinformatikai rendszert használhattam. Köszönöm Tóth Ádámnak (volt Natura 2000-es munkatárs, ÖNPI) a fajmeghatározásban nyújtott segítségét és az eredményeim ellenőrzését.

IRODALOMJEGYZÉK

- Dobrosi D. (2010): Az Őrség denevérfaunájának vizsgálata. Kutatás az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság részére. 29 p.
- Fehér Cs. E. (1995): A fehérszélű denevér (*Pipistrellus kuhlii*) első magyarországi adatai. Denevérkutatás, 1995/1(45): 16-17.
- Fehér Cs. E. (1997): Az őrési denevérfauna-kutatás (Chiroptera) első eredményei. Savaria - A Vas megyei múzeumok értesítője, 1997(197): 115-120.
- Fehér Cs. E., Bekő T. & Torma T. (2003): Épületlakó denevérfajok kutatásának eredményei a Nyugat-Dunántúlon. II., III. és IV. Magyar Denevérvédelmi Konferencia, Szabadkígyós, 1999. 12. 4., Tokaj 2001. 12. 1., Szögliget 2003. 11. 22-23., 16-18 p.
- Jones, K. E., Russ, J. A., Bashta, A.-T., Bihari Z., Catto, C., Csősz, I., Gorbachev, A., Győrfi P., Hughes, A., Ivashkiv, I., Koryagina, N., Kurali, A., Langton, S., Collen, A., Margiean, G., Pandourski, I., Parsons, S., Prokofev, I., Szodoray-Paradi A., Szodoray-Paradi F., Tilova, E., Walters, C. L., Weatherill, A. & Zavarzin, O. (2013): Indicator Bats Program: A System for the Global Acoustic Monitoring of Bats. Biodiversity Monitoring and

- Conservation: Bridging the Gap between Global Commitment and Local Action, John Wiley & Sons, Ltd.: 214-247 p.
- Pálmai A. (1997): Az Őrség épületlakó denevérei. Cinege, Vasi Madártani Tájékoztató 2.(22): 18 p.
- Szatyor M. (2003): Újabb adatok az Őrség denevérfaunájához. Cinege, Vasi Madártani Tájékoztató, 8(80): 52-54.

Adatok a tömördi Nagy-tó környékének szitakötő (*Odonata*) és vízibogár (*Coleoptera: Dytiscidae, Noteridae, Hydrophilidae, Sperchidae*) faunájához

Mészáros Ádám

8500 Pápa, Erkel Ferenc utca 44/B, e-mail: meszarosadam.nyyme@gmail.com

Á. Mészáros: Data about the dragonfly (*Odonata*) and the water beetle (*Coleoptera: Dytiscidae, Noteridae, Hydrophilidae, Sperchidae*) Fauna at the Great-lake in Tömörd and its neighborhood

14 *Odonata*, 16 *Dytiscidae*, 2 *Noteridae*, 11 *Hydrophilidae* and 1 *Sperchidae* species were collected during the four survey days at the study area. Most of the collected species are common throughout the country. The *Coenagrion scitulum* was one of the rarest dragonflies, while the *Hygrotus decoratus* was one of the rarest water beetles at the study area.

Hazánk számos kistájához hasonlóan a tömördi Nagy-tó vízi makrogerinctelen faunája is kevésbé feltártnak számít. A területről szitakötőkkel kapcsolatban VIZSLÁN ÉS PINGITZER (2005) írt összefoglaló munkát, az ő munkájukban 30 fajról olvashatunk, a Nagy-tóról és közvetlen környékéről 27 fajt publikáltak. A terület vízibogaraival kapcsolatban egyáltalán nem találtam irodalmat.

Mintavételeimet 2016-ban 4 alkalommal: május 21-én, június 3-án, június 21-én és szeptember 13-án végeztem. A szitakötő imágókat lepkehálóval, a szitakötőlárvékat és a vízibogarakat pedig vízihálóval, teaszűrővel, vízi palackcsapdával, valamint fénycsapdával gyűjtöttem. A fogott szitakötőket a terepen meghatároztam, és a biztosan azonosítható példányokat a bizonyítófotók elkészítése után elengedtem, a *Chalcolestes* nembe tartozó egyedeket 70%-os etanolban konzerváltam. A vízihálózás, teaszűrőzés, palackcsapdázás és fénycsapdázás által gyűjtött vízi makrogerinctelen taxonokat szintén 70%-os etanollal töltött fiolában helyeztem el. A gyűjtött anyag preparálása és azonosítása laboratóriumban mikroszkóp, laboreszközök és határozókulcsok segítségével történt.

Eredmények

Szitakötők (*Odonata*)

1. Sávós szitakötő (*Calopteryx splendens*): 2016.06.21 - 2 hím
2. Erdei rabló (*Sympecma fusca*): 2016.09.13 - 3 hím, 1 nőtény
3. Tavi rabló (*Lestes virens*): 2016.09.13 - 2 hím
4. Foltosszárnyjegyű rabló (*Lestes barbarus*): 2016.06.21 - 1 hím
5. Zöld rabló (*Chalcolestes viridis*): 2016.09.13 - 1 hím
6. Keleti zöld rabló (*Chalcolestes parvidens*): 2016.09.13 - 2 hím
7. Szép légivadász (*Coenagrion puella*): 2016.06.03 - 19 pld.; 2016.06.21 - 17 pld.
8. Ritka légivadász (*Coenagrion scitulum*): 2016.06.21 - 1 nőtény
9. Lápi aca (*Anaciaeschna isoceles*): 2016.06.03 - 8 pld.; 2016.06.21 - 2 hím
10. Sebes aca (*Aeshna cyanea*): 2016.09.13 - 2 hím
11. Nádi aca (*Aeshna mixta*): 2016.06.03 - 2 lárva; 2016.09.13 - 2 hím
12. Óriás szitakötő (*Anax imperator*): 2016.06.21 - 1 hím
13. Laposhasú aca (*Libellula depressa*): 2016.06.21 - 1 hím
14. Alföldi szitakötő (*Sympetrum sanguineum*): 2016.06.03 - 4 lárva; 2016.06.21 - 1 nőtény, 2 lárva; 2016.09.13 - 13 hím

Csíkbogarak (*Dytiscidae*)

1. *Liopterus haemorrhoidalis*: 2016.06.03 - 1 pld.; 2016.06.21 - 1 pld.
2. *Hydroglyphus geminus*: 2016.05.21 - 2 pld.
3. *Graptodytes bilineatus*: 2016.06.03 - 1 pld.
4. *Graptodytes pictus*: 2016.05.21 - 3 pld.
5. *Hydroporus palustris*: 2016.06.21 - 1 pld.
6. *Porhydrus lineatus*: 2016.06.03 - 2 pld.; 2016.06.21 - 6 pld.
7. *Hygrotus decoratus*: 2016.06.03 - 1 pld.; 2016.06.21 - 3 pld.
8. *Hygrotus inaequalis*: 2016.06.03 - 4 pld.; 2016.06.21 - 4 pld.
9. *Agabus bipustulatus*: 2016.05.21 - 1 pld.; 2016.06.21 - 8 pld.
10. *Agabus uliginosus*: 2016.05.21 - 2 pld.
11. *Agabus undulatus*: 2016.06.21 - 1 pld.
12. *Ilybius ater*: 2016.06.21 - 1 pld.
13. *Rhantus suturalis*: 2016.06.21 - 2 pld.
14. *Graphoderus cinereus*: 2016.06.21 - 2 pld.
15. *Hydaticus seminiger*: 2016.06.21 - 1 pld.

16. *Dytiscus marginalis*: 2016.05.21 - 1 pld.

Merülóbogarak (*Noteridae*)

1. *Noterus crassicornis*: 2016.06.03 - 2 pld.; 2016.06.21 - 3 pld.; 2016.09.13 - 3 pld.
2. *Noterus clavicornis*: 2016.06.03 - 2 pld.; 2016.06.21 - 4 pld.; 2016.09.13 - 2 pld.

Csiborok (*Hydrophilidae*)

1. *Anacaena limbata*: 2016.06.03 - 1 pld.
2. *Cymbiodyta marginella*: 2016.06.03 - 4 pld.
3. *Enochrus bicolor*: 2016.06.03 - 1 pld.
4. *Enochrus coarctatus*: 2016.06.03 - 5 pld.
5. *Enochrus fuscipennis*: 2016.06.21 - 2 pld.
6. *Enochrus quadripunctatus*: 2016.06.03 - 1 pld.
7. *Helochares obscurus*: 2016.06.03 - 5 pld.; 2016.06.21 - 2 pld.
8. *Helochares lividus*: 2016.06.03 - 1 pld.
9. *Hydrobius fuscipes*: 2016.06.03 - 2 pld.; 2016.06.21 - 1 pld.
10. *Coelostoma orbiculare*: 2016.06.03 - 1 pld.
11. *Hydrochara flavipes*: 2016.06.03 - 2 pld.

Dajkacsiborok (*Sperchidae*)

1. *Sperchus emarginatus*: 2016.06.03 - 1 pld.; 2016.06.21 - 1 pld.

Egyéb vízi makrogerinctelen taxonok

A tócsabogarak (*Hydraenidae*) családjának képviselőit csak genusz szintjéig tudtam azonosítani, egy *Limnebius* faj két példányát is sikerült gyűjteni a Nagy-tóból teaszűrővel 2016.06.02.-án. Az iszapcsiborkák (*Helophoridae*) családjának képviselőit szintén csak genusz szintjéig azonosítottam, a *Helophorus* nem legalább két fajának számos példányát gyűjtöttem a Nagy-tó és az erdei pocsolyák vizeiből, a genusz képviselői mind a négy gyűjtőnap megtalálhatóak voltak.

A vízipoloskák közül a *Notonectidae* családba tartozó közönséges hanyattúszó poloskát (*Notonecta glauca*) mind a négy gyűjtőnap sikerült gyűjteni vízhálózás és teaszűrőzés során. Hasonlóan gyakori volt a *Pleidae* család egyetlen hazai képviselője, a törpepoloska (*Plea minutissima*). A fénycsapdán a *Corixidae* család képviselői is gyűjthetőek voltak.

Összefoglalás

A 4 terepnap alkalmával 14 szitakötőfajt, 16 csíkbogárfajt, 2 merülőbogárfajt, 11 csiborfajt és 1 dajkacsiborfajt sikerült begyűjtenem, és azonosítanom. Az előkerült fajok zömmel országszerte gyakoriak a nekik megfelelő állóvizekben, ezért előkerülésük abszolút várható volt.

A 2005-ös összefoglaló szitakötős munka 27 fajának csak 52%-át sikerült megfigyelni, illetve egyetlen fajjal sikerült bővíteni a fajlistát. A legértékesebb szitakötőfaj a területen egyértelműen a ritka légivadász (*Coenagrion scitulum*). Magyarországon védett, természetvédelmi értéke 5000 Ft. VIZSLÁN ÉS PINGITZER (2005) a Nagy-tó környékén gyakorinak találta, én az „orchideás réten” gyűjtöttem egyetlen nőstény példányát. Nem tudni, hogy a faj visszaszorulásáról van-e szó, vagy pedig egyszerűen a mintavételi napok száma volt kevés. Ahogy azt sem tudni, hogy a szintén értékes, és a korábbi munkában leírt lápi szitakötő (*Leucorrhinia pectoralis*) miért nem került elő a jelen adatgyűjtés során. Idén azonban nem csak a fokozottan védett lápi szitakötő hiányzott a területről, hanem országszerte gyakori fajok is, például a négyfoltos acsa (*Libellula quadrimaculata*). A tömördi szitakötő fajlista az idei vizsgálatok alapján 1 fajjal bővült, a keleti zöld rabló (*Chalcolestes parvidens*) első alkalommal került elő a Nagy-tó környékéről. Ennek oka lehet az is, hogy nemrégiben írták le külön fajnak, korábban a zöld rabló (*Chalcolestes viridis*, régen *Lestes viridis*) változatának tekintették. A területen mindkét *Chalcolestes* faj megtalálható.

Mivel korábbi irodalmakból vízibogár-adatok nem álltak rendelkezésre, minden előkerült taxon új adatnak minősül a terület rovarfaunája számára. Legértékesebb faj a csíkbogarak családjába tartozó *Hygrotus decoratus*, amely egy jó természetességű mocsarakat és lápokot jelző faj.

Ezúton kell, hogy köszönetet mondjak mindenkinek, aki a cikk megszületésében segédkezett. A terepi munkában köszönet illeti Karancsi Balázst és a Tömördi Madárvárta önkénteseit, akik sokat segítettek a gyűjtéseim során. A *C. scitulum* határozásának megerősítését köszönöm Dr. Ambrus Andrásnak. Köszönöm továbbá Dr. Gyurácz Józsefnek és Dr. Szinetár Csabának a cikkel kapcsolatos építő jellegű kritikákat.

Irodalom

Vizslán T. & Pingitzer A. 2005. Tömörd és környékének szitakötő (Odonata) faunája. Cinege 10: 38-42.

Az ázsiai márványospoloska [*Halyomorpha halys* (Stål, 1855)] első észlelése Nyugat-Magyarországon

Mészáros Ádám

8500 Pápa, Erkel Ferenc utca 44/B, e-mail: meszarosadam.nyyme@gmail.com

Á. Mészáros: First data of the brown marmorated stink bug [*Halyomorpha halys* (Stål, 1855)] from West-Hungary

The *Halyomorpha halys* (Stål, 1855) or the Brown Marmorated Stink Bug (BMSB) is an invasive species native to East Asia. This species is present in Europe for more than a decade. The first published record on *H. halys* is from 2004 from Switzerland. In Hungary, the first published record is from 2013 from Budapest. In the last 3 years, it has been living in high masses in Budapest and Pest County and in Baranya County near Pécs, and has been spreading very fast. The author found this species for the first time in West-Hungary in autumn 2016 in Szombathely and in Pápa.

A poloskák közt több olyan fajt is találunk, amelyek az elmúlt 2 évtizedben invazív illetve adventív fajként jelentek meg hazánk faunájában (Kondorosy 2012). De olyanokat is ismerünk, amelyeknek korábban is voltak szórványos hazai adataik, ám az elmúlt 2 évtizedben országosan elterjedté és gyakorivá váltak. Ez utóbbi kategóriába sorolhatjuk például a tüskés rablópoloskát [*Nagusta goedeli* (Kolenati, 1856)], amely 2000 előtt csak a Dunántúl egyes meleg pontjain volt megtalálható, azonban napjainkra hazánk városaiban általánosan elterjedté, helyenként nagyon gyakorivá vált.

Hasonlóképp főleg települések belterületén lehet találkozni hazánkban az idegenhonos ázsiai márványospoloskával [*Halyomorpha halys* (Stål, 1855)]. A fajt 2013-ban gyűjtötték először Magyarországon (Vétek és mtsai. 2014), azóta Budapesten és Pest megyében, valamint Pécssett is általánosan gyakori fajjá vált.

Az ázsiai márványospoloska Kelet-Ázsiában őshonos: Kínában, Koreában, Tajvanon, Japánban és Vietnam északi részén található meg. Az USA-ba az 1990-es évek második felében hurcolták be, mára már a legtöbb tagállamban megtalálható, és Kanadában is honos. Európában 2004-ben fogták először Svájcban és Liechtensteinben. Az eltelt 12 évben Európában gyorsan terjeszkedik, Magyarországon 2013-ban jelent meg. A faj jellemzéséről, kártételéről Vétek (2016) ír részletesen.

Az ázsiai márványospoloska első hazai példányát VÉTEK GÁBOR gyűjtötte Budapesten 2013.10.11.-én az akkor még Budapesti Corvinus Egyetem (ma már Szent István Egyetem) Rovartani Tanszékének egyik irodájában. Szintén 2013 októberében további példányok kerültek elő Budapest XXXIII. kerületéből, és Ócsáról

(Vétek és mtsai. 2014). További írásos formában publikált adatok mindössze Budapest egyéb kerületeiről, Ócsáról, Budakalászárról és Martonvásárról állnak rendelkezésre (Papp és mtsai. 2014; Vétek. 2016). 2016.11.09.-én a Gödöllői XI. Nővényorvosi Napokon VÉTEK GÁBOR előadásában további, 2016-os előkerülési adatokról beszélt: Törökbálintról, Pécsről, Pápáról és Debrecenből, megemlítve, hogy Budapesten, Pest megye több településén, és Pécsen is nagy tömegben fordul elő.

Az ázsiai márványospoloska Nyugat-Magyarországról eddig csak Szombathelyről ismert. Az első példányt 2016.10.29.-én Szombathelyen a Petőfi Sándor utcában találtam.

A találatot a Facebook közösségi oldalon megosztottam a „Rovarhatározó” és a „Rovarok, pókok” Facebook csoportokban, ahol arra kértem a csoporttagokat, hogy számoljanak be találataikról. Ezt követően számos adat érkezett, az észlelők fényképeket küldtek, amelyekről egyértelműen *Halyomorpha halys*-nak azonosítottam a példányokat. Az adatokat VÉTEK GÁBOR rendelkezésére bocsátottam, aki a november 8-áig érkezett adatokat előadásában térképes illusztrációval azokat bemutatta. A közösségi oldalon is megosztott, eddig még írásban publikálatlan vidéki adatok a következők:

Szombathely – 2016.10.29 – Mészáros Ádám – 1 pld.

Pápa – 2016.11.01 – Mészáros Ádám – 1 pld.

Ócsa, Madárvárta – 2016.11.05 – Mészáros Ádám – 6 pld.

Baracska – 2016.11.09 – Bartha György – 1 pld.

Debrecen – 2016.11.07 – Berkó Levente – 1 pld.

Pécs – 2016.11.07 – Illés-Vass Orsolya, Horváth Dávid, Balogh Máté – több tucat példány, elmondás szerint Pécsen tömeges

Szolnok – 2016.11.09 – Kárpáti Marcell – 1 pld.

Nagykozár, Kossuth utca 55 – 2016.11.12 – Horváth Dávid – 1 pld.

Pellérd – 2016.11.14 – Hauser Gabriella – 1 pld.

Szeged, Újszeged – 2016.11.16 – Rajtik Ákos – 1 pld.

Az adatokat KÁROLYI BALÁZS segítségével térképre vittem, a faj aktuális hazai előfordulása a folyamatosan frissített <http://www.izeltlabuak.hu/species/halyomorpha-halys> honlapon érhető el. A további észleléseket fényképpel ellátva a fent megadott meszarosadam.nyme@gmail.com e-mail címre várom, hogy a térkép újabb adatokkal bővíthessen, így jobban megismerhessük a faj terjedését.

Köszönöm Károlyi Baláznak a térkép megszerkesztését, és folyamatos frissítését. Köszönettel tartozom adatközlőimnek a fényképeik és a gyűjtési adataik átengedéséért. Végül, de nem utolsó sorban köszönettel tartozom Dr. Gyurácz Józsefnek, Dr. Szinetár Csabának és Dr. Vétek Gábornak a cikkel kapcsolatos építő jellegű megjegyzéseikért.

Irodalom

- KONDOROSY, E. (2012): Adventív poloskafajok Magyarországon. *Növényvédelem*, 48 (3): 97-104.
- VÉTEK, G. (2016): Inváziós kártevők (9.) Az ázsiai márványospoloska (*Halyomorpha halys*). *Agrofórum*, 27 (8): 42-47.
- VÉTEK, G., PAPP, V., HALTRICH, A. ÉS RÉDEI, D. (2014): First record of the brown marmorated stink bug, *Halyomorpha halys* (Hemiptera: Heteroptera: Pentatomidae), in Hungary, with description of the genitalia of both sexes. *Zootaxa*, 3780 (1): 194–200.
- PAPP, V., RÉDEI, D., HALTRICH, A. ÉS VÉTEK, G. (2014): Az ázsiai márványospoloska [*Halyomorpha halys* (Stål, 1855)] (Heteroptera: Pentatomidae) Magyarországon. *Növényvédelem*, 50 (10): 489-495.

Újabb adatok védett növényfajaink Vas megyei előfordulásához

Keszei Balázs

Jurisich Miklós Gimnázium és Kollégium, 9730 Kőszeg, Hunyadi János utca 10.,
e-mail: keszeib@jurisich-koszeg.sulinet.hu

B. Keszei: New data on the occurrence of three protected plant species in Vas County

The author presents some interesting data on the occurrence of *Asplenium scolopendrium*, *Ophioglossum vulgatum* and *Allium carinatum* plant species in Vas County.

Gímnyelvű fodorka (*Asplenium scolopendrium* L., syn.: *Phyllitis scolopendrium*)

Eszmei értéke 5000 forint, KEF 8665.1

Szurdokerdők jellegzetes növényfaja, amely jellemzően nyirkos, mészben gazdag talajon él. Kutakban és kőfalakon is megtelepszik. Hazánkban a Magyar Középhegységben és a dél-Dunántúlon gyakrabban, másutt szórványosan fordul el. Korábban Vas megyéből a gímnyelvű fodorkát illetően – ismerten nem telepített példányokról – mindössze két előfordulási adatot ismertünk. A Velem, Rákóczi utca 62. szám alatti ház kútjában élő néhány erős töről BARTHA–BODONCZI–MARKOVICS (1993) adott hírt. Ezekről a tövekről azonban azt tudjuk, hogy „kb. 10 éve a ház festésekor a munkások a kútba öntötték a maradék festéket így a tövek elpusztultak” (EMÓDY, 2009).

A másik előfordulás (2012) is két régi kúthoz köthető, amelyek a Vasi Múzeumfalú területén találhatóak. 2016-ban azonban, sajnos ezekben sem élt már a gímnyelvű fodorka (BALOGH ex verb. 2016). Valószínű tehát, hogy jelenleg a Kőszeg, Várkör 35. számú épület kútjában élő, egy erősebb és néhány fiatal egyed alkotja az egyetlen, nem telepített előfordulását a gímnyelvű fodorkának Vas megyében.

Közönséges kígyónyelv (*Ophioglossum vulgatum* L.)

Eszmei értéke 5000 forint, KEF 8565.4

Hegy- és dombvidéki gyepek, mocsár- és láprétek faja, amely Magyarországon szórványosan sok helyen megtalálható.

Bár az Őrség és a Vend-vidék területén több helyen is előfordul (KIRÁLY et al., 2002) – és valószínűleg gyakoribb, mint gondolnánk – Vas megye északi részéről dokumentáltan csak a cáki műemlék pincesor mögötti gesztenyes oldalról ismert növényfajunk (BARTHA–BODONCZI–MARKOVICS 1993, BODONCZI 1994, EMÖDY 2009) a közönséges kígyónyelv. A horvátzsidányi állomány 2011-ben vált ismerté. A futballpályától délre fekvő franciaperjés kaszálón, stabilan 50-70 tős populációja él.

Szarvas hagyma (*Allium carinatum* L.)

Eszmei értéke 5000 forint, KEF 8567.4

Mészkedvelő növényfaj, amely nálunk lápréteken, erdőszéleken él. Az észak-Dunántúlon elszórtan több helyen is megtalálható.

Vas megyében sem tartozik a különösen ritka védett növényfajok közé (KULCSÁR- MESTERHÁZY 2008, BARTHA-KIRÁLY 2015). A cáki műemlék pincesor mögötti gesztenyes domboldalon MESTERHÁZY Attila (ex verb.) találta 2008-ban.

2016-ban a Vámoscsalád határában található, valamikori Felső kenderszernek nevezett rét maradványának peremén öt virágzó tövet sikerült megfigyelni.

IRODALOM

- BALOGH L. (2012): „Az idő a gazda mindenütt...” A Vasi Múzeumfalú etnobiológiai fejlesztésének eredményei 2009-től 2012-ig, különös tekintettel az etnobotanikai vonatkozásokra – Savaria a Vas megyei Múzeumok Értesítője (Szombathely), **35**: 443–487
- BARTHA D. – BODONCZI L. – MARKOVICS T. (1993): *Változások a Kőszegi-hegység edényes virágtalan flórájában* – Botanikai Közlemények **80**: 31-40.
- BARTHA D. – KIRÁLY G. (szerk.) (2015): *Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza; Distribution atlas of vascular plants of Hungary* – NymE, Sopron, 163 p.
- BODONCZI L. (1994): *A Kőszegi-hegység harasztflórája* In: BARTHA D: (szerk.): *A Kőszegi-hegység vegetációja* – Saját kiadás, Kőszeg-Sopron, p. 42-53.
- EMÖDY W.-Z. (2009): *Védett növényfajok állapotfelmérése a Kőszegi-hegységben* – Szakdolgozat, NymE, EMK, Kőszeg-Sopron, 115 pp.

- KIRÁLY G. – BARTHA D. – BODONCZI L. – KOVÁCS J.A. – ÓDOR P. – TÍMÁR G. (2002): *Az Órségi Tájvédelmi Körzet védett és veszélyeztetett edényes növényei* – Kanitzia **10**: 61-108
- KULCSÁR L. – MESTERHÁZY A. (2008): *Sárvár és Celldömölk környékének védett növényei* – Honismereti Híradó, Sárvár 26 (2): 3-49

Védett gombák a Kőszegi-hegység területén

Kóródi Blanka

Órségi Nemzeti Park Igazgatóság
9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/A, e-mail: korodiblanka@gmail.com

B. Kóródi: New data on the occurrence of some protected mushroom species in Kőszeg Hills

The report presents some interesting data on the occurrence of 13 mushroom species.

Előzmények: Diákkorom óta érdekel a gombák világa. Épp úgy, ahogy a virágok nevét is nagy lelkesedéssel tanultam, egyre több előbukkanó gombáról tudni akartam, mit tartok a kezemben. De hiába sorakoztak a polcon az akkor beszerezhető gombás könyvek, a határozás sokszor sikertelen volt. Mint utóbb kiderült, ez egyáltalán nem meglepő, hiszen a gombák határozása jóval bonyolultabb, mintsem képes kalauzokból elsajátítható lenne. Ráadásul nem könnyíti a helyzetet, hogy a gombák nevezéktana nem egységes. Egy-egy faj leírását, rendszertani besorolását egymástól függetlenül több tudós is leírta, ezért nagyon jellemző nemcsak a magyar, hanem a tudományos elnevezésben is a „többnevűség”. Kezdeti kísérletezésem kudarcai mégis arra ösztönöztek, hogy mindinkább beássam magam a gomba témakörbe. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy a Kőszegi-hegységre vonatkozóan nagy úr mutatkozik e téren. Adatok a XVI. századból, Carolus Clusius-tól, ezt követően pedig Chernel Kálmántól (1877.), Borbás Vincétől (1877.), Piers Vilmostól, Visnya Aladártól (1929.) származnak. Visnya: „A Kőszeg vidékén termő gombák jegyzéke” című írását Chernel Kálmán és Piers Vilmos gyűjtései alapján állította össze, és kiegészítette azt saját megfigyeléseivel. Ezután célzottan a Kőszegi-hegységre irányuló kutatásokról szóló adatot keveset találunk (Takács Béla, Vass Anna, Vértes Ildikó, Zagyva Tibor, Lukács Zoltán).

Magam 2010-től készítek listát a Kőszegi-hegység, az Alsó-rét és az Alsó-erdő területén talált gombafajokról saját és édesapám gyűjtései nyomán. A gyűjtést sok esetben nem a szó szoros értelmében kell értelmezni, mert a már biztosan ismert és

szemrevételezéssel is határozható gombákat nem szedjük össze. Fényképezéssel dokumentálok, preparátumot nem készítek. A lelőhelyekről eov koordinátát veszek fel. Számos gombáról - amelyeket nem tudtam meghatározni - csak rövid jegyzetet írtam. (Nem mellékesen kell megemlíteni, hogy a faji meghatározást nagyon sokszor csak mikroszkóp segítségével, spóra, hifa vizsgálata alapján lehetne eldönteni.) Eddigi munkám eredményeképpen több mint 350 faj került elő. Elmondható, hogy hazánkban és európai szinten is ritka, Vörös listás fajokban bővelkedünk. Magyarországon 2005 óta a növények és az állatok mellett veszélyeztetettségük felismerésének okán a gombák és zuzmók körében is beszélhetünk jogszabályi védelemről. Az akkori rendelet nyolc évvel később új fajokkal bővült, így a jelenleg hatályos 83/2013.(IX. 25.) VM rendelet értelmében 58 gombafaj áll természetvédelmi oltalom alatt. Beszámolómon ezen lista alapján a megtalált 13 védett faj ismertetésére terjed ki. A terület adottságainak köszönhetően véleményem szerint ennél több védett faj fordul elő, csak egyelőre nem sikerült rájuk lelni. A vizsgálataimat megelőző időszakban 1 alkalommal 1 példány *Elaphomyces* sp.-t /álszarvasgomba/ fajt találtam, amely emlékezetem szerint a védett *Elaphomyces persooni* /kékelű szarvasgomba/ volt. Tekintve azonban, hogy sem fotóval sem más módon nem tudom bizonyítani a faj megtalálását, a felsorolásomban nem szerepel, ugyanakkor, mint érdekességet meg kívántam jegyezni.

Reményem, hogy a Kőszegi-hegység gombavilágának minél alaposabb feltérképezése és az élőhelyüket, fennmaradásukat veszélyeztető tényezők felismerése révén olyan ismeretekhez jutunk, amelyek elősegítik azon törekvésünket, hogy erdeink állapotát hosszú távon jó irányba befolyásoljuk. A gombavédelem hatékony megvalósításának érdekében kiemelten fontosnak tartom az ismeretterjesztést és a szemléletformálást, hangsúlyoznunk kell a gombák szerepét az élet körforgásában, a biológiai sokféleség és az erdők egészségének fenntartásában.

A fajok megnevezését illetően a legújabb kutatások eredményeire támaszkodtam, így a védett fajokról szóló rendelethez képest néhány esetben eltérések vannak. Az egyes fajok jellemzésére nem térek ki (ld. Ewald Gerhardt: Gombászok kézikönyve; Albert-Locsmándi-Vasas (2011): Hazai védett és veszélyeztetett gombafajok)

1. ***Amanita caesarea*** (Scop.: Fr.) Pers. – császárgalóca

Lelőhelyek: 1./ 2010. 08. 31. Kőszegi-hegység: Alsó-erdő 3 pld; 2./ 2014. 07. 28. Kőszegi-hegység: Hegyvám 2 pld; 3./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Okmányos parkoló fölött, útszélben 2 pld; 4./ 2014. 08. 31. Kőszegi-hegység: Meszes-völgy fölött 1 pld; 5./ 2016. 08. 14. Kőszegi-hegység: Pogányok fölött 2 pld;

Vörös lista kategória: 2

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: Magyarországon az utóbbi évtizedekben visszaszorulóban.

2. **Cantharellus melanoxeros** (Desm.) Pérez-De-Gregario – sötétedőhúsú rókagomba

Lelőhelyek: 1./ 2014. 09. 03. Kőszegi-hegység: Meszes-völgy fölött három 2-4 pld-ból álló csoport; 2./ 2014. 09. 04. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 7 pld; 3./ 2014. 09. 16. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 5 pld; 4./ 2014. 09. 23. Kőszegi-hegység: Erdőrezervátum 3 pld;

Vörös lista kategória: 1

Természetvédelmi érték: 10 000 Ft

Veszélyeztetettség oka hazai és nemzetközi szinten: Európa-szerte ritka faj, nálunk kevés és pusztuló élőhelyei miatt még ritkább. Visszaszorulásának oka hazánkban élőhelyeinek kis kiterjedése és egyben e területek csökkenése.

3. **Gomphidius roseus** (Fr.: Fr.) Fr. – rózsaszínű nyálkásgomba

Lelőhelyek: 1./ 2012. 09. 24. Kőszegi-hegység: „Vendel helye” 2 pld; 2./ 2013. 10. 08. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 3 pld; 3./ 2014. 09. 08. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát vége a Hármaspatak völgyénél 2 pld; 4./ 2016. 10. 12. Kőszegi-hegység: „Vendel-helye” 3 pld;

Vörös lista kategória: 2

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A faj Európában nem ritka és közvetlenül nem veszélyeztetett. Hazánkban ritka termőhelye és feltűnő megjelenése miatt veszélyeztetett faj.

4. **Grifolia frondosa** (Dicks.: Fr.) Gray – ágas tapló (bokroszögomba)

Lelőhelyek: 1./ 2014. 09. 20. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 1 csoport;

Vörös lista kategória: 3

Természetvédelmi érték: 10 000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A természetközeli, idős erdők fogyása, a holt faanyag eltávolítása miatt veszélyeztetett.

(megjegyzés: A fajt először a vele összetéveszthető túskegombának (*Polyporus umbellatus*) határoztam. Utólag úgy gondolom, bokrosgomba volt. Mindkettő védett.)

5. **Gyrodon lividus** (Bull.: Fr.) Sacc. – éger-tinóru

Lelőhelyek: 1./ 2011. 08. 10. Kőszeg: Alsó-rét néhány példány; 2./ 2013. 09. 10. Cák: Pogány-rét melletti erdő 3 pld; 3./ 2014. 09. 03. Cák: Pogány-rét melletti erdő 2 pld;

Vörös lista kategória: 2

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A gomba élőhelyei, a természetközeli égeresek kiszáradása, ezáltal területcsökkenése veszélyezteti a faj fennmaradását.

6. **Hericium cirrhatum** (Pers.: Fr.) Nikol – tüskés sörénygomba

Lelőhelyek: 1./ 2011. 07. 25. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 2./ 2012. 07. 18. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 3./ 2012. 09. 07. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 1 pld; 4./ 2012. 10. 24. Kőszegi-hegység, Árpád-forrás oldal 1 pld; 5./ Kőszegi-hegység: Vöröskereszt utáni mohás oldal 1 pld; 6./ 2014. 07. 31. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 7./ 2014. 08. 14. Kőszegi-hegység: Hármaspatak Ara-barlang oldala 1 pld; 8./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 1 pld; 9./ 2014. 08. 19. Kőszegi-hegység: Hörmann környéke 1 pld; 10./ 2014. 08. 28. Kőszegi-hegység: Vöröskereszt utáni mohás oldal 1 pld; 11./ 2014. 08. 31. Kőszegi-hegység: Kaligrom 1 pld; 12./ 2014. 10. 01. Kőszegi-hegység: Hegyvám 1 pld; 13./ 2014. 11. 04. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 1 pld; 14./ 2014. 11. 10. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 1 pld; 15./ 2016. 06. 15. Kőszegi-hegység: Hármaspatak Ara-barlang oldala 2 pld; 16./ 2016. 06. 19. Kőszegi-hegység: Pogányok fölött 1 pld; 17./ 2016. 08. 01. Kőszegi-hegység: Erdőrezervátum 1 pld; 18./ 2016. 08. 01. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 1 pld; 19./ 2016. 08. 15. Kőszegi-hegység: Kecskeugrató 1 pld; 20./

2016. 08. 22. Kőszegi-hegység: Stájer-házak közelében 1 pld; 21./ 2016. 08. 23. Kőszegi-hegység: Erdőrezervátum 1 pld;

Vörös lista kategória: 1

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: Mivel a faj számára az erdészeti kezelések következtében nem marad elegendő mennyiségű és minőségű holt faanyag, ezért élőhelyei főleg az őserdő jellegű területekre korlátozódnak. Élőhelyeinek területcsökkenése miatt erősen veszélyeztetett fajjává vált. Feltűnő termőteste miatt valószínűleg gyűjtik is.

7. **Leucopaxillus macrocephalus** (Schulz.: Bon.) Bohus – gyökeres álpereszke

Lelőhelyek: 1./ 2014. 08. 21. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 2 pld;

Vörös lista kategória: 3

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A természetközeli, idős tölgyesek gyérülése veszélyezteti a faj fennmaradását, amit az utóbbi évtizedek csökkenő előfordulási adatai is alátámasztanak. A hatalmas termetű és tömegű gomba feltűnő jelenség, mely étkezésre csábíthat.

8. **Sarcodon scabrosus** (Fries) P. Karsten – korpás gereben

Lelőhelyek: 1./ 2014. 08. 27. Kőszegi-hegység: Erdőrezervátum 1 pld;

Vörös lista kategória: 2

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: Egész Európában erősen visszahúzódóban lévő faj. A légszennyezés és az erdőtalajok eutrofizációja miatt a nemzetség minden faja veszélyeztetett. Hazánkban, élőhelyeinek kis kiterjedése és egyben e területek csökkenése teszi indokolttá védelmét.

9. **Scutigera oregonensis** (Pers.: Pouzar) Murrill – barnahátú zsemlegomba

Lelőhelyek: 1./ 2012. 10. 09. Kőszegi-hegység: Paprétnél az útrézsűben 1 pld;

2./ 2013. 09. 22. Kőszegi-hegység: „Vendel-helye” 9 pld; 3./ 2013. 09. 22.

Kőszegi-hegység: Hármaspatak közelében, útrézsűben 1 pld; 4./ 2013. 10.

15. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 3 pld; 5./ 2014. 08. 27. Kőszegi-hegység:

Erdőrezervátum 5 pld; 6./ 2014. 09. 04. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 12

pld; 7./ 2014. 09. 16. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 2 pld; 8./ 2014. 09. 23. Kőszegi-hegység: Erdőrezervátum 1 pld; 9./ 2016. 09. 14. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 6 pld; 10./ 2016. 10. 12. Kőszegi-hegység: „Vendel helye” 2 pld;
Vörös lista kategória: 2

Természetvédelmi érték: 10 000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A faj erős visszahúzódást mutat egész Európában vagy sok helyről teljesen kipusztult. Ennek okai az erdőtalajok eutrofizálódása, kiszáradása és az erdőgazdálkodás által megváltoztatott környezet lehetnek. Ehető volta szintén veszélyeztető tényező.

10. **Strobilomyces strobilaceus** (Scop.: Fr.) Berk. – pikkelyes tinóru

Lelőhelyek: 1./ 2010. 08. 08. Kőszegi-hegység: Egér-kutak völgye 1 pld; 2./ 2014. 08. 03. Kőszegi-hegység: Stájer-házak mellett aszfaltos út rézsűjében 1 pld; 3./ 2014. 08. 03. Kőszegi-hegység: Hármaspatak közelében, útrézsűben 1 pld; 4./ 2014. 08. 10. Kőszegi-hegység: Kis-Kőszegi 1 pld; 5./ 2014. 08. 13. Kőszegi-hegység: Nagy-kanyar alatti bükkös 6 pld; 6./ 2014. 08. 13. Kőszegi-hegység: Belső-út mentén, rézsűben 11 pld; 7./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 1 pld; 8./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 9./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Egér-kutak völgye 1 pld; 10./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Szt.Vid környéke 1 pld; 11./ 2014. 08. 15. Kőszegi-hegység: Sötét-völgy 1 pld; 12./ 2014. 08. 27. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 1 pld; 13./ 2014. 08. 28. Kőszegi-hegység: Papréti határsáv 1 pld; 14./ 2016. 06. 28. Kőszegi-hegység: Tábor-hegyre vezető aszfaltos út mentén 1 pld; 15./ 2016. 06. 28. Kőszegi-hegység: Belső út mentén 2 pld; 16./ 2016. 07. 14. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 1 pld; 17./ 2016. 08. 01. Kőszegi-hegység: Patyi-hegy 48 pld; 18./ 2016. 08. 09. Kőszegi-hegység: Tábor-hegyre vezető aszfaltos út mentén 5 pld; 19./ 2016. 08. 17. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 20./ 2016. 08. 22. Kőszegi-hegység: Stájer-házak mellett aszfaltos út rézsűjében 7 pld; 21./ 2016. 08. 23. Kőszegi-hegység: Sötét-völgy 3 pld; 22./ 2016. 09. 14. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 23./ 2016. 09. 21. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 1 pld;

Vörös lista kategória: 3

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A természetközeli, savanyú talajú bükkösök, tölgyesek fogyása miatt veszélyeztetett faj.

11. Xerocomus parasiticus (Bull.: Fr.) Quél. – élősvi tinóru

Lelőhelyek: 1./ 2014. 08. 13. Kőszegi-hegység: Hámori vízgyűjtő közelében 3 pld; 2./ 2014. 09. 23. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 1 pld; 3./ 2014. 10. 13. Kőszegi-hegység: „Hajtú-kanyar” 2 pld; 4./ 2016. 08. 24. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 9 pld; 5./ 2016. 09. 14. Kőszegi-hegység: Hosszú-hát 1 pld; 6./ 2016. 10. 12. Kőszegi-hegység: Keresztkút felé, aszfaltos út mentén, rézsűben 3 pld;

Vörös lista kategória: 3

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: Hazánkban a savanyú talajú erdők viszonylag kis területen fordulnak elő, és bár gombapartnere gyakorinak mondható ezeken a részeken, mégis nagyon ritka együttes termőtestképzésük.

12. Xerocomus pelletieri (Léveillé) Bresinsky et Binder – lemezes tinóru

Lelőhelyek: 1./ 2016. 06. 28. Kőszegi-hegység: Tábor-hegyre vezető aszfaltos út mentén 1 pld; 2./ 2016. 08. 09. szinte ugyanott 1 pld;

Vörös lista kategória: 2

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: A kevés termőtestet fejlesztő faj élőhelyei egyre jobban beszűkülnek és degradálódnak főként az erdészeti tevékenység miatt.

13. Volvariella bombycina (Schaeff.: Fr.) Singer – óriás bocskorosgomba

Lelőhelyek: 1./ 2015. 09. 16. Kőszegi-hegység: Kis-Kőszegi mellett 1 pld;

Vörös lista kategória: 3

Természetvédelmi érték: 5000 Ft

Veszélyeztetettség oka: Az idős, korhadt faanyag mennyiségének csökkenése veszélyezteti a faj fennmaradását.

Vörös lista

1-es kategória: eltűnéssel vagy kipusztulással fenyegetett fajok

2-es kategória: erősen veszélyeztetett fajok

3-as kategória: veszélyeztetett fajok

4-es kategória = kímélendő, potenciálisan veszélyeztetett fajok

Irodalom

Ewald Gerhardt: Gombászok kézikönyve
 Albert-Locsmándi-Vasas (2011): Hazai védett és veszélyeztetett gombafajok
 Siller I, Dima B., Albert L., Vasas G., Fodor L., Pál-Fám F., Bratek Z., Zagyva I.: Védett nagygombafajok Magyarországon, Mikológiai Közlemények, Clusiana 45 (1-3), 2006

KRÓNIKA

Bechtold István, a vonuláskutató

Harsányi Krisztián

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

9730 Kőszeg, Aradi vértanúk parkja, e-mail: harsanyi.krisztian.onpi@gmail.com

K. Harsányi: István Bechtold, a bird migration researcher

The author presents István Berthold's bird ringing activities and his some recovered data from the twentieth century.

Amikor Bechtold István madarász tevékenységéről beszélünk, általában érdekes megfigyeléseiről vagy solymázmunkájáról esik szó. Pedig sokrétű életműve a madarak vonulásának kutatása terén is nyomott hagyott. A Madárgyűrűzési Központ adatbankja szerint 1965. június 10. és 1972. május 26. között 23 faj 223 példányát gyűrűzte meg Kőszegen, illetve 1960 és 1979 között három alkalommal jelezte gyűrűs madár megkerülését.

A gyűrűzési adatok zöme ma is közönséges fajok korabeli jelenlétét igazolja. Kiemelendő azonban, hogy 1967. június 28-án három kis őrgébics (*Lanius minor*) fiókat gyűrűzött Kőszegen! A fészkelés bizonyítását 1967. május 28-i megfigyelése előzte meg, amikor a Gyöngyös kőszegi szakaszán egy tojó madarat látott (GYURÁ CZ ET AL. 2010).

A Pista bácsi keze által megjelölt madarak közül egy került meg a későbbiekben. 1967. november 16-án az Olaszország nyugati partvidékén található Monte Argentario-ban (700 km-re Kőszegtől) elpusztulva találtak egy általa négy és fél hónappal korábban gyűrűzött énekes rigót (*Turdus philomelos*).

1960. október 6-án egy meglőtt kanalasgém (*Platalea leucorodia*) tetemére bukkant Kőszegen. A madarat három és fél hónappal korábban fiókaként jelölték a Fertő-tó osztrák oldalán (Donnerskirchen, 56 km).

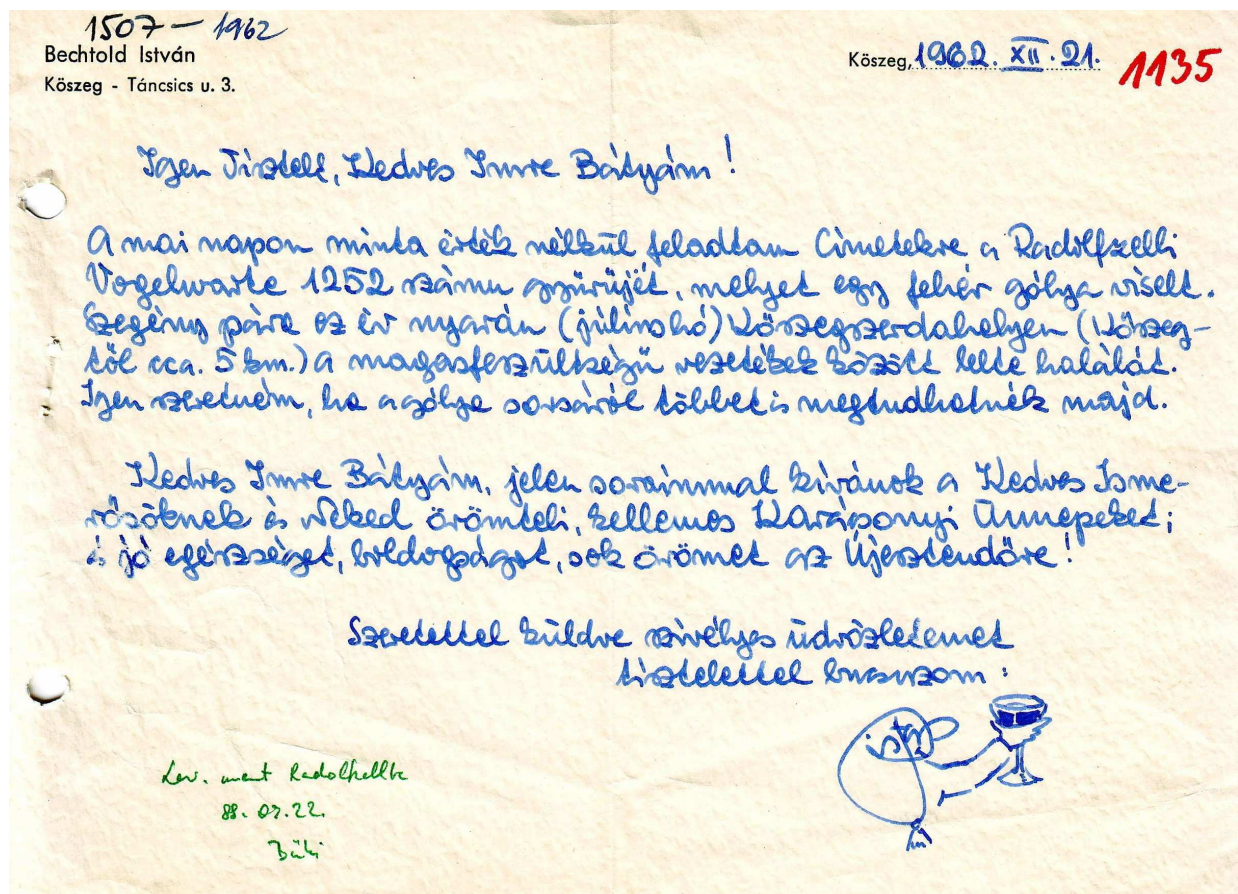
1962. július 15-én egy Ausztriában gyűrűzött, áramütést szenvedett fehér gólyát (*Ciconia ciconia*) talált Kőszegszerdahelyen. Az esetről az év decemberében - vélhetően Pátkai Imrének címzett - levélben értesítette a Madárgyűrűzési Központot (ld. alább). A gólyát egyébként 1957 nyarán Kotezicken településen (17 km) jelölték meg fióka korában.

1979. április 8-án Imre Géza gencsapáti lakos vitte be Pista bácsihoz egy Gencsapáti mellett megmérgezett barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) tetemét. A madáron gyűrű volt, azt 1974 júniusában Lengyelország délnyugati részén kapta (Grabownica, 478 km) fiókaként. Néhány nappal az eset után Schmidt Egonnak írt levelében számolt be a történetéről a budapesti kollégáknak.

Külön köszönet illeti Karcza Zsoltot a gyűrűzési és megkerülési adatok, valamint a kapcsolódó dokumentumok összegyűjtésében nyújtott segítségéért!

Irodalom

Gyurácz J., Lukács Z., Vörös N. 2010. Vas megye madarainak névjegyzéke. Cinege 15: 43–102.

**A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2015-ben**

- **Adójuk 1%-át felajánló személyek**
- **Nyugat-magyarországi Egyetem, Természettudományi és
Műszaki Kar, Biológia Intézet, Állattani Intézeti Tanszék**
- **Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület**
- **Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság**

KÖSZÖNJÜK!

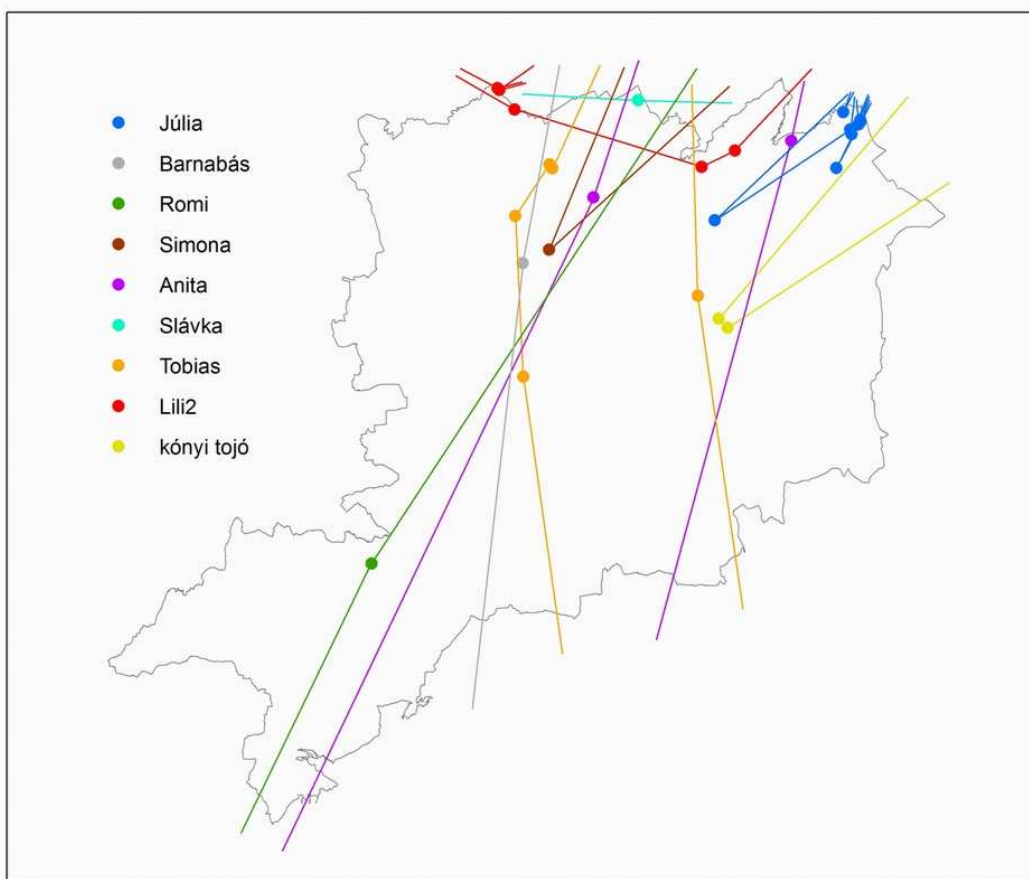
**Kérjük, támogassa Vas megye természetvédelmét
adója 1%-ával!
Adószám: 18884351-1-18**

**2017. ÉV A TENGELIC (*CARDUELIS CARDUELIS*) VÉDELMENEK
ÉVE**

A rajzok BirdLife grafikák

Készült a Balogh és Társa Kft. nyomdájában, Szombathely

1. kép. Műholdas nyomkövetővel felszerelt kerecsensólymok (*Falco cherrug*) előfordulási helyei Vas megyében
(Készítette: Harsányi Krisztián - Prommer Mátyás)

2. kép. Kerecsensólyom (*Falco cherrug*) műholdas nyomkövetővel felszerelt egyik példánya, a „kónyi tojó”. Kónyi 2016. március (Fotó: Kozma L.)

3. kép. Szarvas hagyma (*Allium carinatum*) Vas megyében nem ritka védett növény. Vámoscsalád, Felső kenderszer rét 2016. július 21. (Fotó: Keszei B.)

4. kép. Élősvi páncél (Xerocomus parasiticus) védett gombafaj. Kőszegi-hegység 2014. szeptember 23. (Fotó: Kóródi B.)

5. kép. Fekete sas (*Aquila clanga*) Szombathelyen megfigyelt példánya. 2016. november 2-án az oladi körforgalom felett, a potyondi mocsár közelében figyelte meg Kelemen Tibor. Ezt megelőzően 1981-ben Bechtold István figyelte meg fekete sast Kőszegen. (Fotó: Kelemen T.)

6. kép. Kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) Rum határában megfigyelt példánya. 2016. szeptember 28-án délelőtt 10 órakor a zsennyei horgásztó felől érkezett, a rumi pulykatelepnél É-K-i irányba fordulva a falu felett közepes magasságban körözve repült Meggyeskovácsi irányába. Tóth László megfigyelése előtt 1915-ben Chernel István figyelte meg kígyászölyvet Vas megyében (Fotó: Tóth L.).

7. kép. Uráli bagoly (*Strix uralensis*) a nárai tölgyesben. Nárai 2016. július 30. (Fotó: Németh B.)

8. kép. A rábapatyi kavicsbánya a vízi- és partimadarak viszonylag új, kedvelt élőhelye Vas megyében. Rábapaty 2016. június 24. (Fotó: Gyurácz J.)

9. kép. Kűszvágócsér (*Sterna hirundo*) fészekalja.
Rábapaty, kavicsbánya 2016. május 31. (Fotó: Fehér I.)

10. kép. Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) fészekalja.
Rábapaty, kavicsbánya 2016. június 17. (Fotó: Fehér I.)

11. kép. Gulipán (*Recurvirostra avosetta*) fészekalja.
Rábapaty, kavicsbánya 2016. május 31. (Fotó: Fehér I.)

12. kép. Gulipán (*Recurvirostra avosetta*).
Rábapaty, kavicsbánya 2016. június 4. (Fotó: Tóth K.)

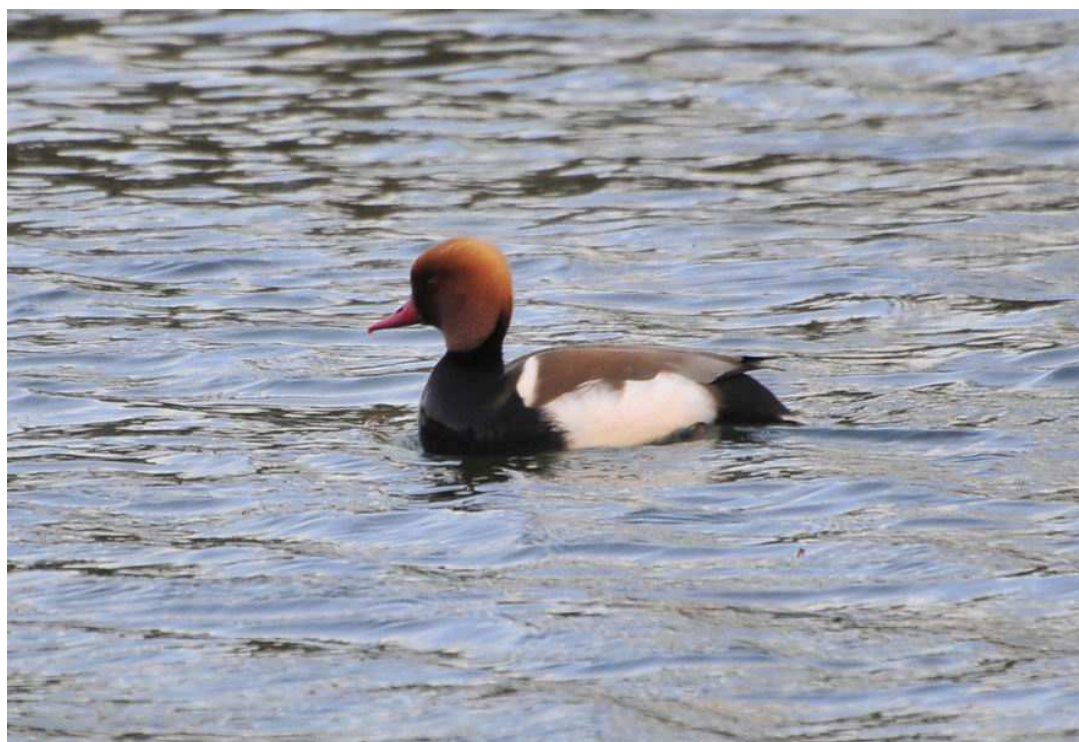
13. kép. Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*).
Rábapaty, kavicsbánya 2016. június 25. (Fotó: Tóth K.)

14. kép. Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*) fióka.
Rábapaty, kavicsbánya 2016. július 6. (Fotó: Tóth K.)

15. kép. Sarki partfutó (*Calidris canutus*).
Rábapaty, kavicsbánya 2016. július 19. (Fotó: Csempesz S.)

16. kép. Üstökösréce (*Netta rufina*) hím példánya.
Kőszegfalva, Abért-tó 2016. március 10. (Kovács L.)

17. kép. Nílusi lúd (*Alopochen aegyptiaca*) pár és fiókái. Zsennye, horgásztó 2016. július 19. (Tóth L.)

18. kép. Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*) első gyűrűzött példánya Tömördön. Tömördi Madárvárta 2016. augusztus 10. (Fotó: Lepold Á.)

19. kép. Kormosfejű cinege (*Parus /Poecile/ montanus*).
Velem 2010. április 7. (Fotó: ifj. Vasuta G.)

20. Koszorús Péter (háttal) fehér gólya (*Ciconia ciconia*) fiókákkal
madárgyűrűzési bemutatót tart a Sárvári Környezetvédő és Természetbarát Egyesület
szervezésében. Sárvár 2016. június 30. (Fotó: Gyurácz J.)

21. kép. Gaszler Bálint önkéntes diák természetvédelmi célú kaszálást végez. Tömörd 2016. augusztus 24. (Fotó: Gyurácz J.)

22. kép. Kelemen Tibor és Lukács Zoltán madárgyűrzési bemutatót tart a szombathelyi madarász sulis résztvevőinek. Tömördi Madárvárta 2016. szeptember 19. (Fotó: Gyurácz J.)

23. kép. A Hazahúzó turisztikai magazin munkatársai forgatás közben. A kép jobb szélén Lukács Zoltán madárgyűrző és Illés Dorottya önkéntes diák.
Tömördi Madárvárta 2016. szeptember 10. (Fotó: Gyurácz J.)

24. kép. A szombathelyi Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium diákjai az Európai Madármegfigyelő Napokon.
Tömördi Madárvárta 2016. október 1. (Fotó: Shütz P.)